МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

магістра

на тему **«КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИСЛАЛІЄЮ ЗАСОБАМИ ЛОГОРИТМІКИ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0163-з
спеціальності 016 «Спеціальна освіта»
освітньої програми «Логопедія»
І.О. Вальцер

Керівник: доктор педагогічних наук;
професор кафедри соціальної педагогіки та
спеціальної освіти І.В. Татьянчикова

Рецензент _____
_____

Запоріжжя

2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра соціальної педагогіки та спеціальної освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 016 «Спеціальна освіта»
Освітньо-професійна програма «Логопедія»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
«____»_____2024 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Вальцер Ірині Олександрівні

1. Тема роботи: «Корекція мовлення дітей середнього дошкільного віку з дислалією засобами огоритміки»
керівник роботи І.В. Татьянчикова док. пед. н., професор
затверджена наказом ЗНУ від «24» вересня 2024 року № 1447-с

2. Строк подання студентом роботи: 11.11.2024

3. Вихідні дані до роботи: матеріали педагогічної практики

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) визначити сутність поняття «дислалія», «логоритміка» ; окреслити особливості вікових особливостей формування мовлення дітей дошкільного віку; ознайомитись з традиційними та інноваційними підходами до логокорекційної роботи дітей середнього дошкільного віку з дислалією; визначити важливі психологічні аспекти дітей дошкільного віку; розробити практичні рекомендації для педагогів і логопедів щодо корекції мовлення дітей середнього дошкільного віку з дисалією засобами логоритміки, дослідити ефективність логоритміки для корекції дислалії у дітей середнього дошкільного віку.

5. Перелік графічного матеріалу: 4 таблиці з результатами констатувального експерименту.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Татьянчикова І. В.		
Розділ 1	Татьянчикова І. В.		
Розділ 2	Татьянчикова І. В.		
Висновки	Татьянчикова І. В.		
Додатки	Татьянчикова І. В.		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	жовтень-листопад	виконано
2	Написання вступу	листопад	виконано
3	Написання першого розділу	грудень-квітень	виконано
4	Написання другого розділу	травень-вересень	виконано
5	Написання висновків	жовтень	виконано
6	Оформлення додатків	жовтень-листопад	виконано
7	Оформлення роботи, рецензування	листопад-грудень	виконано
8	Захист	грудень	

Студент _____ Вальцер І. О.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Татьянчикова І. В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Апухтіна В. В.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 77 с., 17 таблиць.

Мета дослідження: дослідити ефективність логоритміки як засобу корекції дислалії у дітей середнього дошкільного віку. Виявити особливості впливу логоритміки на різні компоненти мовлення дітей з дислалією.

Об’єкт дослідження: процес корекції дислалії засобами логоритміки

Предмет дослідження: вивчення особливостей мовленнєвого розвитку дітей з дислалією, їхніх реакцій на логоритмічні заняття, динаміка подолання порушень звуковимови.

Методи дослідження: аналіз наукової психолого-педагогічної літератури, діагностика стану мовлення дітей з дислалією, формувальний експеримент, кількісна та якісна обробка даних.

Теоретичне значення роботи полягає у систематизації та узагальненні наукових знань про корекцію дислалії засобами логоритміки дітей середнього дошкільног віку.

Практичне значення роботи полягає у розробці та впровадженні ефективної системи роботи з корекції дислалії засобами логоритміки у дітей серенього дошкільного віку, створенні діагностичних інструментів і методик для спеціальних педагогів, вчителів-логопедів та батьків для покращення мовленнєвих навичок дітей у навчально-виховному процесі.

Галузь використання: заклади інклюзивного навчання, навчально-виховні заклади, спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами.

ДИСЛАЛІЯ, ЛОГОРИМІКА, СЕРЕДНІЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК, ПРОГРАМИ КОРЕКЦІЇ, ДІАГНОСТИКА, РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ.

SUMMARY

Valtser I.O. Correction of speech of middle preschool children with dyslalia by logorithmic means. Zaporizhzhia, 2024. 82 p.

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, findings, a list of references (45 items, 6 of them in a foreign language). The qualification work volume is 68 pages long, 55 of them – main text.

Object of research: Study of features of speech development of children with dyslalia, their reactions to logorhythmic occupations, dynamics of overcoming sound disorders.

Subject of study: The process of correction of dyslalia by means of logorhythmics.

Purpose of the study: To investigate the effectiveness of logorhythmics as a means of correcting dyslalia in children of middle preschool age. Identify the peculiarities of the influence of logorithmic on various components of speech of children with dyslalia.

Objectives of the study:

1) To analyze the scientific literature on the definition of dyslalia, the classification of its types and the factors that cause the occurrence of violation.

2) To characterize the main stages and features of speech formation in preschool children.

3) Consider the technique of logorithmics as an effective method of correcting speech disorders, especially dyslalia, for preschool age.

4) Review modern programs and approaches to the correction of dyslalia in preschool children

5) Analyze and apply a comprehensive diagnostic program to assess the sound pronunciation in children of middle preschool age.

6) Investigate the state of speech development of children, in particular phonetic-phonemic processes, respiratory and articulatory base, auditory perception, in order to

identify abnormalities characteristic of dyslalia.

7) Develop guidelines for conducting classes using logorhythmic exercises adapted for middle-school children with sound impairment.

8) Formulate practical recommendations for specialists and parents regarding the regular conduct of exercises, as well as assessing the effectiveness of logorithmic exercises in correctional work.

To solve the tasks and test the hypothesis, general scientific research methods were used: theoretical (analysis of scientific psychological and pedagogical literature; comparison, analysis and synthesis of the obtained data), empirical (diagnostics; formative experiment; quantitative and qualitative data processing).

Section 1 «Theoretical foundations of speech correction of middle preschool children with dyslalia». The concept of dyslalia, its types and causes. Features of the development of speech of children of middle preschool age. Logorhythmics as a method of speech correction. Analysis of existing programs for correcting dyslalia.

Section 2 «Organization of corrective work to overcome dyslalia by means of logorhythmics». Conducting a comprehensive diagnosis to identify sound disorders in children of middle preschool age. Guidelines for conducting classes with logorithmic elements. Study of the real state of development of speech of a child of middle preschool age with dyslalia by means of logorithmic in the conditions of a preschool education institution.

Keywords: speech disorders, communicative and speech competence, youth, systemic speech underdevelopment, speech therapy.

ЗМІСТ

Вступ……... 8

Розділ 1. Теоретичні основи корекції мовлення дітей середнього дошкільного віку з дислалією…… 11

1. 1. Поняття про дислалію, її види та причини виникнення……..... 11

1.2. Особливості розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку..... 15

1.3. Логоритміка як метод корекції мовлення……. 21

1.4. Аналіз існуючих програм корекції дислалії …… 26

Висновки до розділу 1…… 33

Розділ 2. Організація корекційної роботи з подолання дислалії засобами логоритміки…… 34

2.1. Проведення комплексної діагностики для виявлення порушень звуковимови у дітей середнього дошкільного віку……. 34

2.2. Методичні рекомендації щодо проведення занять з елементами логоритміки…… 45

2.3. Дослідження реального стану розвитку мовлення дитини середнього дошкільного віку з дислалією засобами логоритміки в умовах закладу дошкільної освіти……... 53

Висновки до розділу 2…… 58

Висновки…… 60

Список використаних джерел……... 64

Додатки……..... 71

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Мовлення є невід'ємною частиною життя людини, ключем до успішної соціальної взаємодії. Саме через мову дитина пізнає світ, спілкується з оточенням і формує власне «Я». Тому будь-які порушення мовлення, зокрема дислалія, можуть значно ускладнювати процес соціалізації дитини, заважаючи їй повноцінно інтегруватися в суспільство.

Сформована вимова – це не лише засіб спілкування, а й важлива умова успішного навчання. Діти з порушеннями звуковимови часто відчувають труднощі під час освоєння читання та письма, що може призвести до зниження мотивації до навчання та академічних невдач.

Якщо у переважної більшості дітей звуковимова до 4-5 років досягає мовної норми, то в деяких дітей через індивідуальні, соціальні і патологічні особливості розвитку недосконаліть звуковимови не зникає, а набуває характеру стійкого порушення.

З розвитком логопедичної науки і практики, фізіології і психології мовлення стало зрозуміло, що у випадках порушення артикуляційної інтерпретації звуків, які чує дитина, може у різній мірі порушуватись і їх сприйняття.

Р. Левіна підкреслила, що для успішного оволодіння звуковою стороною мови дитині необхідно не тільки правильно вимовляти звуки, але й чітко їх розрізняти. Вона встановила, що у дітей з порушеннями звуковимови часто спостерігається неповне формування як артикуляційних, так і фонематичних умінь, особливо в тих випадках, коли звуки дуже схожі за своїми звуковими характеристиками.

Дислалія – порушення звуковимови за умов нормального слуху та збереженої іннервації мовленнєвого апарату.

Дислалія характеризується наявністю вибіркових порушень у фонемному

оформленні звуковимовної складової мовлення дитини при нормальному функціонуванні всіх інших операцій висловлювання.

Незважаючи на те, що дислалія вважається одним із найлегших мовленнєвих розладів, її ігнорування може призвести до серйозних наслідків. Якщо не вжити заходів для корекції звуковимови вчасно, це може негативно вплинути на подальший мовленнєвий розвиток дитини, а також на її поведінку та навчальну діяльність.

Отже, актуальність теми магістерської роботи зумовлена вагомим значенням для розвитку мовлення дитини правильної вимови звуків, так як недоліки звуковимови можуть призвести до навчальної неуспішності, порушення процесів соціалізації дитини.

Об’єкт дослідження: Вивчення особливостей мовленнєвого розвитку дітей з дислалією, їхніх реакцій на логоритмічні заняття, динаміка подолання порушень звуковимови.

Предмет дослідження: Процес корекції дислалії засобами логоритміки.

Мета дослідження: Дослідити ефективність логоритміки як засобу корекції дислалії у дітей середнього дошкільного віку. Виявити особливості впливу логоритміки на різні компоненти мовлення дітей з дислалією.

Завдання дослідження:

1) Провести аналіз наукової літератури щодо визначення дислалії, класифікації її видів та чинників, що спричиняють виникнення порушення.

2) Охарактеризувати основні етапи та особливості формування мовлення у дітей дошкільного віку.

3) Розглянути методику логоритміки як ефективний метод корекції мовленнєвих порушень, особливо дислалії, для дошкільного віку.

4) Проаналізувати та застосувати комплексну діагностичну програму для оцінки звуковимови у дітей середнього дошкільного віку.

5) Дослідити стан мовленнєвого розвитку дітей, зокрема фонетико-

фонематичні процеси, дихальну та артикуляційну базу, слухове сприйняття, з метою виявлення відхилень, характерних для дислалії.

6) Розробити методичні рекомендації для проведення занять із застосуванням логоритмічних вправ, адаптованих для дітей середнього дошкільного віку з порушеннями звуковимови.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури, що передбачає вивчення теоретичних джерел з питань розвитку мовлення дітей дошкільного віку, особливостей дислалії як мовленнєвого порушення, а також методології логоритміки; синтез, який дозволяє об’єднати отримані знання для створення цілісного уявлення про проблему; порівняння для виявлення спільних та відмінних рис між різними методами корекції дислалії; класифікація для систематизації вправ та підходів логоритмічної роботи; узагальнення для формулювання основних висновків і рекомендацій.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕДЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИСЛАЛІЄЮ

1.1 Поняття про дислалію, її види та причини виникнення

Дислалія — це порушення вимовної (звукової) сторони мовлення за збереженої іннервації мовленнєвого апарату; що найчастіше виявляється в дитячому віці. Неправильна вимова може фіксуватися батьками і людьми, що оточують дитину, досить рано, оскільки діти оволодівають артикуляцією звуків лише поступово. Прийнято вважати, що помилки у вимові, виявлені до 5 років, є фізіологічно зумовленими, подолання яких здійснюється спонтанно в тих випадках, коли у дитини немає відхилень у мовноруховому і слуховому аналізаторах [23, с. 54].

У дітей з дислалією порушення вимови можуть бути настільки серйозними, що їхня мова стає незрозумілою навіть для найближчих людей. Іноді неправильна вимова одного-єдиного звуку, наприклад, "р" або "л", може зробити мовлення дитини практично незрозумілим для оточуючих.

Дислалія не пов'язана з порушеннями слуху, інтелекту, опорно-рухової системи або загального мовленнєвого розвитку. Науковці виділяють три рівні проблем з вимовою:

1. повна нездатність правильно вимовляти звук або групу звуків;
2. неправильна вимова звуків у мовному потоці, хоча звуки вимовляються правильно ізольовано або в простих словах;
3. змішування двох схожих за звучанням або артикуляцією звуків, хоча людина здатна правильно вимовляти обидва звуки [2, с. 123].

Залежно від причин, що зумовлюють дислалію, її поділяють на:

– органічну (механічну);

– функціональну.

Виділяють дві основні форми дислалії: функціональну і механічну.

1. Функціональна дислалія – це порушення звуковимови при відсутності відхилень у артикуляційному апараті та функціонуванні центральної нервової системи, слуховому і периферичному артикуляційному апараті.

2. Механічна дислалія – це вид неправильної звуковимови, який викликаний: органічними дефектами периферичного мовного апарату, його кісткової та м’язової будови.

Такі мовленнєві порушення найбільш поширені в дітей середньоо дошкільного віку.

Виділють наступні типи дислалій [48, с.108]: (див табл. 1).

Таблиця 1.1 – Типи дислексій, причини виникнення та опис

№	Тип дислалії	Причини	Опис причин
1.	Функціональна	Двомовність в сім'ї	Дитина, виховуючись у двомовному середовищі, може переносити особливості вимови однієї мови на іншу.
		Недостатня рухливість органів артикуляції	Слабкі м'язи язика, губ, піднебіння ускладнюють правильну постановку звуків.
		Педагогічна занедбаність	Відсутність корекції помилок у вимові з боку дорослих призводить до закріплення неправильної звуковимови.
		Неправильне мовленнєве виховання	Звичка до "сюсюкання" ускладнює перехід до чіткої вимови.
2.	Механічна	Органічні дефекти мовного апарату	Аномалії будови зубів, язика, піднебіння, які фізично перешкоджають правильній вимові.
		Дефекти будови щелеп	Неправильний прикус ускладнює взаємодію язика, губ і зубів при вимові.

Для більш детального розуміння цього мовного розладу, виділяють кілька видів дислалії. Кожен вид характеризується своїми особливостями та причинами

виникнення [9, с. 18]. (див.табл. 1.2)

Таблиця 1.2 – Порівняння видів дислексії

№	Вид дислексії	Основні характеристики	Прояви
1.	Аграматична	Порушення граматичної будови мовлення	Неправильне вживання відмінків, чисел, родів, часів тощо.
2.	Мнестична	Порушення запам'ятовування літер	Сплутування схожих за написанням літер, проблеми з просторовим розташуванням елементів літер.
3.	Оптична	Порушення зорового сприйняття літер	Сплутування схожих за написанням літер, проблеми з просторовим розташуванням елементів літер.
4.	Семантична	Порушення розуміння прочитаного	Труднощі зі складанням звуків у слова, розумінням значення слів у контексті.
5.	Тактильна	Порушення тактильного сприйняття літер Брайля	Сплутування літер, труднощі з їх ідентифікацією.
6.	Фонематична	Порушення фонематичного сприйняття та аналізу	Заміни звуків, труднощі з розкладанням слова на звуки.

Залежно від ступеня складності дислалія поділяється на: мономорфну (порушення вимови звуків однієї фонематичної групи, наприклад свистячих); поліморфну – (порушення вимови звуків двох-трьох фонематичних груп).

Відповідно до характеру порушення вимови, що ставиться до певної групи звуків, виділяються наступні види дислалії:

1. Сигматизм (від назви грецької букви сигма, що позначає звук с) – недоліки вимови свистячих (с, с', з, з', ц) і шиплячих (ш, ж, ч, щ) звуків. Один з найпоширеніших видів порушень вимови дітей.

2. Ротацизм (від назви грецької букви ро, що позначає звук р) – недоліки вимови звуків р і р'.

3. Ламбдацизм (від назви грецької букви ламбда, що позначає звук л) –

недоліки вимови звуків л і л'.

4. Порушення вимови піднебінних звуків (від назв грецьких букв каппа, гама, хи, йота, що позначають відповідно звуки к, г, х, й):

каппацизм – звуків к і к';

гаммацизм – звуків г і г';

хитизм – звуків х і х';

йотацизм – звуку й [32, с.36]

При дислалії неправильний прикус призводить до спотворення артикуляції звуків, недорозвинення артикуляторної моторики. В цьому випадку логопедичний вплив поєднується з ортодонтичним втручанням з нормалізації прикусу. Дислалія може бути викликана і недостатньою увагою оточуючих до мовлення дитини, тобто соціальним фактором. В цьому випадку логопедична робота спрямовується на нормалізацію мовних контактів дитини з соціальним оточенням, на розвиток мовленнєвої моторики, фонематичного сприйняття.

Таким чином, під недоліками вимови звуків потрібно розуміти стійкі індивідуальні відхилення від норми у вимові звуків, викликані специфічними причинами, які потребують спеціальної логопедичної допомоги. Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення є порушенням процесів формування звуковимовної системи рідної мови у дошкільників з різними мовленнєвими порушеннями з нормальним слухом й інтелектом внаслідок порушення сприйняття і вимови фонем. Порушення вимови звуків в мовленні дитини проявляються по різному – відсутність звука, пропуски, заміни, спотворена вимова, в окремих випадках дітям властива правильна вимова ізольованого звука, а в самостійному мовленні спостерігається порушена звуковимова.

Отже, дислалія – це порушення вимовної (звукової) сторони мовлення за збереженої іннервації мовленнєвого апарату, що найчастіше виявляється в дитячому віці. Дислалії класифікують за різними ознаками й можуть проявлятися по-різному: у тих випадках, коли дефектним виявляється окремий звук, наприклад

[р], або коли порушення стосується всіх звуків однієї фонетичної групи, наприклад, дефекти звуків групи шиплячих, прийнято говорити про просту дислалію (мономорфну). Коли порушення стосується одночасно звуків з різних фонетичних груп, наприклад наявні дефекти звуків групи шиплячих, свистячих і сонорних [л] і [р], дислалію вважають складною (поліморфною). Розрізняють дві форми дислалії: функціональну і механічну.

1.2 Особливості розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку

Найважливішим на етапі дошкільного дитинства є розвиток мовлення, адже дитина для власного особистісного розвитку та успішної соціалізації мусить спілкуватися з тим, хто поруч, тобто стати зрозумілою, переконливою, а також навчити пізнавати світ за допомогою мови і мовлення, розвинути свідоме, у міру своїх можливостей, ставлення до мовної дійсності.

З практичного погляду останній етап нормального формування первинних вимовних умінь і навичок дитини – це вік від 4 до 5 років. Проте з тих чи інших причин своєчасне природне і правильне протікання процесу мовленнєвого розвитку дитини може бути порушене, що зумовлює окремі його недоліки та можливі труднощі у подальшому оволодінні письмом і читанням. Порушення вимовляння спостерігається при дислалії, дизартрії, ринолалії як первинних дефектах мовлення, а також вторинних виявах у дітей, які мають вади слуху, затримку психічного розвитку й інше.

Мовленнєвий розвиток дошкільника має особливе значення у формуванні особистості, адже мовлення дитини визначає великою мірою її інтелектуальний, комунікативний та загальнокультурний рівень.

Мова – це не лише засіб спілкування, але й важливий інструмент для розвитку мислення. Особливо гостро стоїть питання розвитку мови у дітей з особливими

потребами, оскільки у них цей процес може відбуватися повільніше і мати свої особливості.

Розвиток мовлення йде в декількох напрямках: удосконалюється її практичне вживання в спілкуванні з іншими людьми, разом з тим мовлення стає основою перебудови психічних процесів, знаряддям мислення. За певних умов виховання дитина починає не тільки користуватися мовленням, але й усвідомлювати його будову, що має важливе значення для наступного оволодіння грамотою.

Розвиток мовлення дітей середнього дошкільного віку має свої характерні особливості, що відображають їхнє пізнавальне та емоційне зростання.

Дослідження розвитку дитячого словника є актуальним напрямом лінгвістики. Хоча відомо, що словниковий запас дитини постійно зростає, точних даних про кількість слів у дітей різного віку немає. Це пов'язано з тим, що межі індивідуального словника рухливі і залежать від контексту спілкування. Тому визначити точний обсяг словника дитини є складним завданням.

Виокремлють окремі етапи розвитку мовлення в дітей [10, с. 31]: (див.табл. 3).

У загальній системі мовленнєвої роботи в дошкільних закладах значна увага приділяється збагаченню, закріпленню та активізації словникового запасу дітей. Це цілком логічно, адже слово є основною одиницею мови, і без його розширення неможливо покращити мовне спілкування. Крім того, пізнавальний розвиток і формування понятійного мислення також залежить від освоєння нових слів, які позначають засвоювані дитиною поняття. Ці поняття закріплюються завдяки новим знанням і уявленням. Таким чином, робота над словником тісно пов’язана з пізнавальним розвитком [37, с. 136].

Таблиця 1.3 – Етапи розвитку мовлення дітей

№	Період	Вік	Основні характеристики
1.	Передмовленнєвий	0-1 рік	Підготовка дихальної системи, недиференційовані голосові звуки (агукання, белькіт), наслідування звуків.

2.	Утворення мовленнєвих звуків і їх диференціювання	1-1,5 року	Синтез складів, перші слова, опосередкування зовнішніх подразників.
3.	Збагачення словникового фонду	2-3 роки	Збільшення словникового запасу до 500 і більше слів, утворення мовленнєвих ланцюгів.
4.	Ускладнення мовленнєвих конструкцій	3-4 роки	Збільшення словникового запасу до 1000 і більше слів, довші та складніші речення, автоматизація мовленнєвих низок.
5.	Розвиток складних речень	4-5 років	Подальше збагачення словникового запасу, розвиток підрядних речень, удосконалення інтонації та гучності.

Засвоєння граматичних конструкцій є необхідною умовою для формування когнітивних процесів у дошкільному віці, зокрема, для розвитку аналітико-синтетичної діяльності та абстрактного мислення.

Граматична компетентність є одним з ключових факторів, що впливають на успішність мовленнєвого розвитку дитини та її готовність до навчання в школі.

У формуванні граматичної будови мови О.М.Гвоздев виділяє основні періоди: (див. табл. 4)

Таблиця 1.4 – Періодів засвоєння граматичної будови мови за О.М. Гвоздєвим

№	Період	Вік	Характерні особливості
1.	I	1 рік 3 міс. - 1 рік 10 міс	Лепетні слова, однослівні речення.
2.	I	1 рік 8 міс. - 1 рік 10 міс.	Речення з декількох слів-коренів.
3.	II	1 рік 10 міс. - 2 роки 1 міс.	Формування перших граматичних форм.
4.	II	2 роки 1 міс. - 2 роки 3 міс.	Використання флексій для вираження синтаксичних зв'язків.
5.	II	2 роки 3 міс. - 3 роки	Засвоєння службових слів для вираження

			синтаксичних відношень.
6.	III	3 роки - 7 років	Засвоєння морфологічної системи мови (закінчення, чергування в основах).

Середній дошкільний вік є критичним періодом для формування граматичної будови мови. Завдання дорослих – створити сприятливі умови для розвитку мовлення дитини, забезпечивши їй різноманітне мовленнєве середовище та необхідну допомогу.

Середній дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку фонематичного слуху. Діти цього віку активно експериментують зі звуками, виявляють інтерес до римування та алітерації, що свідчить про їхню готовність до оволодіння звуковою структурою слова. Однак, індивідуальні особливості розвитку та соціальне середовище можуть значно впливати на темпи та якість цього процесу.

У дошкільній лінгводидактиці термін «зв’язне мовлення» використовується у кількох значеннях: як процес, діяльність мовця; продукт, результат цієї діяльності, текст, висловлювання; назва розділу роботи з розвитку мовлення. Сучасна лінгводидактика розглядає поняття зв’язне мовлення у двох напрямках – як процес створення зв’язного висловлювання та як продукт мовлення [9, с. 392].

Зв’язне мовлення виконує кілька важливих функцій, основною з яких є комунікативна. Вона реалізується через дві головні форми – діалогічну та монологічну. Кожна з цих форм має свої специфічні характеристики, що впливають на зміст і підхід до їхнього розвитку в методичному контексті. Лінгвістика розрізняє діалогічне та монологічне мовлення, зважаючи на їхню різну комунікативну спрямованість, а також лінгвістичні та психологічні особливості.

Спілкування є фундаментальною потребою людини та одним з найважливіших факторів її соціалізації. Особливо гостро ця потреба проявляється в дошкільному віці, коли закладаються основи комунікативних компетенцій. Формування навичок ефективного спілкування в дошкільному дитинстві є

запорукою успішної соціальної адаптації в подальшому житті.

Комунікативна культура особистості, за визначенням А. Мудрика, є сукупністю знань, норм та цінностей, які визначають стиль і ефективність спілкування. Цей комплекс знань та умінь дозволяє людині легко адаптуватися в соціальному середовищі.

Комунікативні навички, як складова частина комунікативної культури, передбачають здатність індивіда ефективно взаємодіяти з іншими людьми, розуміючи та передаючи інформацію. Формування цих навичок відбувається протягом усього життя, проте особливо важливим є дошкільний вік [32, с.68].

Сім'я, як перше соціальне середовище дитини, відіграє визначальну роль у розвитку її комунікативних навичок. Поведінка батьків, їхній стиль спілкування, створення атмосфери довіри та відкритості в сім'ї – все це впливає на формування у дитини вміння встановлювати контакти, виражати свої думки та почуття. Важливо забезпечити дитині достатню кількість соціальних контактів, щоб вона могла практикувати спілкування з однолітками та дорослими.

Отже, середній дошкільний вік є критичним періодом для інтенсивного розвитку мовлення дитини. В цей період спостерігаються значні індивідуальні відмінності в збагаченні словника, зумовлювані суспільним середовищем, в якому росте дитина, різноманітністю мовних контактів з нею дорослих, її особистим досвідом спілкування з ними. У словнику дітей, крім іменників та дієслів, все більше з’являється прикметників, займенників, числівників, службових слів. Кількісне співвідношення слів різних категорій у словнику дошкільника наближається до їх співвідношення в мові, якою він оволодіває. До п’яти-шести років діти загалом опановують фонетичну будову рідної мови, навчаються вільно артикулювати окремі звуки і поєднувати їх у звукосполученнях. Артикуляційні рухи стають більш довільними й контрольованими. Артикуляційні вади, які зустрічаються в дошкільників, є наслідком або дефектів їх мовних органів, або відсутності коригуючої роботи з ними.

1.3 Логоритміка як метод корекції мовлення

Логоритміка – це методика, що спирається на зв'язок слова, музики, руху та включає в себе пальчикові, мовленнєві, музичнорухові й комунікативні ігри.

Останнім часом логопедичну ритміку дедалі активніше використовували в різноманітних реабілітаційних методиках як один із самостійних засобів коригувального впливу [56, с.8]. Це методики як діагностичного так і корекційного спрямування. Тому в сучасних умовах у нас є можливість використовувати існуючий досвід у власній практичній діяльності, враховуючи індивідуальні потреби кожної окремо взятої дитини.

Під час використанням логоритмічних вправ логопед вирішує цілу низку важливих корекційних, розвивальних, оздоровчих, освітніх та виховних завдань:

– розвиток слухової уваги і фонематичного слуху;

– розвиток музичного, звукового, тембрового, динамічного слуху, почуття ритму, співочого діапазону голосу;

– розвиток загальної та дрібної моторики, кінестетичних відчуттів, міміки, пантоміміки, просторової організації та виразності рухів;

– виховання вміння переключатися з однієї сфери діяльності на іншу;

– розвиток мовленнєвої моторики для формування артикуляційної бази звуків, фізіологічного та фонаційного дихання;

– формування та закріплення досвіду правильного вживання звуків у різних формах і видах мовлення, у всіх ситуаціях спілкування, виховання зв'язку між звуком і його музичним тактом;

– формування, розвиток та корекція слухо-зорово-рухової координації [18, с. 73-74].

Основними методами розвитку усного мовлення є створення розповідей. У процесі переказу можуть використовуватися елементи творчості. Дитині потрібно визначити зміст, обрати відповідну до запропонованої теми усну розповідь,

впорядкувати матеріал і логічно викласти його за задумом, що може викликати певні труднощі. Для гармонійного розвитку мовних навичок пропонуються такі дидактичні завдання:

– вправи на опис предметів;
– складання описів;
– навчання загальній предметній характеристиці;
– закріплення навичок опису, зокрема через ігри та предметно-практичні дії;
– визначення об’єкта за його описом;
– порівняння об’єктів за основними ознаками;
– розвиток умінь самоопису;
– вправи на створення оповідань і розповідей з елементами міркування.

Основою правильного формування мовлення і сприйняття є ритм. Уміння правильно відтворювати ритми зумовлює адекватне відтворення ритмічного рисунка слова. Це здатність активно (рухом) сприймати мовлення, відчувати емоційне навантаження слів, фраз, текстів, їхній ритмічний рисунок і точно відтворювати його.

Логоритміка – це комплексна методика, що поєднує музику, рух мовлення, з метою корекції мовленнєвих порушень та загального розвитку дитини. Термін «логоритміка» має грецькі корені і буквально означає «мовлення за ритмом».

Синхронне виконання музично-ритмічних вправ сприяє розвитку фонематичного слуху, артикуляційної моторики, а також загальної координації. Заняття логоритмікою позитивно впливають на розвиток мовленнєвого дихання, ритміки мовлення, а також сприяють формуванню навичок аудіювання та музичного сприйняття.

Усе, що нас оточує протягом життя, функціонує за законами ритму, і будь-які ритмічні рухи стимулюють активність мозку людини. Розвиток відчуття ритму сприяє покращенню рухової сфери, сприйняття, когнітивних процесів, емоційних

реакцій і мовлення як діяльності. Самостійний розвиток ритму пробуджує різні кінестетичні відчуття, адже ритм чинить організуючий вплив на формування рухів. Це особливо важливо для покращення просторово-часової координації рухових дій, включаючи артикуляційні (мовнорухові) процеси.

Роль ритму набуває особливого значення в логопедичній роботі, адже він є важливою складовою цього процесу. Корекційна робота включає розвиток і вдосконалення сенсорних і моторних навичок у дітей з мовленнєвими порушеннями, що стає основою для мовного розвитку, а також усунення супутніх немовленнєвих розладів [45, с. 58].

Включення занять із логопедичної ритміки до комплексу заходів із корекції мовленнєвих порушень у дошкільнят відкриває додаткові можливості для їх успішного навчання та виховання. Ще один великий плюс логоритмічних занять – це те, що вони групові. Це допомагає дитині соціалізуватися в колективі, знаходити спільну мову з однолітками, активно взаємодіяти з дорослими та одне з одним. Заняття логоритмікою проводяться для дітей з однаковими мовними порушеннями або подібним рівнем мовленнєвого розвитку.

Логоритміка є ефективною методикою корекції мовленнєвих порушень, оскільки поєднує в собі музичний і мовленнєвий компоненти. Музичний ритм слугує своєрідним каркасом для організації мовленнєвої діяльності, сприяючи формуванню правильної артикуляції, дихання та інтонації [62, с. 258].

Заняття з логоритміки допоможуть сформувати та розвинути:

– Загальну та дрібну моторику. Пальчикова гімнастика, вправи на розвиток рухових здібностей, координацію рухів рук та ніг, гра на музичних інструментах сприяють розвитку загальної та дрібної моторики.

– Координацію рухів у взаємозв’язку з мовленням. Наприклад, потрібно поплескати в долоні під рядок «Ми в долоні плескаємо, голосно-гучно плескаємо…» або торкнутися чола, вух, шиї, ліктів під рядок: У жирафа цятки скрізь: на лобі, вухах, на шиї...

– Орієнтацію у просторі. Крокування та маршування в різних напрямках знайомлять дитину з такими поняттями, як вперед і назад, вгору і вниз, праворуч і ліворуч, на місці.

– Почуття музичного і віршового темпу і ритму. Рухи виконуються під музику або під ритмічний вірш. Вміння відчувати музичний темп допомагає дитині зберігати нормальний темп промови, а почуття ритму допомагає подолати труднощі у вимові трискладових і довших слів, звертаючи увагу дитини на ритмічну основу слів і фраз.

– Дихання. Навчити дитину правильно розподіляти силу видиху та її тривалість дуже важливо. Видувати мильні бульбашки або дмухати на кораблики в тазі, наповненому водою, дуже весело, і для малюка – це захоплююча гра, а ніяк не спеціальні вправи на розвиток дихання. Найпростіше гримасування перед дзеркалом сприяє розвитку рухливості щелепи, губ, язика, що у свою чергу позитивно відбивається на звуковимові. Дитина також навчається керувати своїм голосом, обираючи правильну силу та висоту. «Ми співаємо голосно, як слоник. Ми співаємо тихо, як мишка».

– Вміння розслаблювати м'язи тіла, релаксацію. Зазвичай, наприкінці заняття робиться вправа на розслаблення під спокійну музику. Також малюкам пропонуються вправи, що розвивають вміння напружувати і розслабляти певні м'язи тіла без зміни їхнього положення в просторі, тим самим формується вміння усвідомлено керувати своїм тілом.

– Правильну звуковимову і фонематичний слух. Від того, наскільки правильно дитина розрізняє на слух звуки мовлення, залежить, наскільки правильно вона зможе їх відтворювати, іншими словами, правильно чує – добре говорить.

– Слухову увагу і пам'ять. Оскільки рухи вправ потрібно виконувати у певній послідовності, то дитина вчиться зосереджуватися і запам'ятовувати цю послідовність, розподіляти свою увагу між різними видами діяльності. Наприклад, «Йде, піднімаючись нагору, йде, повертаючись назад, і просто на місці вона йде…»

Загалом, логоритмічні вправи залучають як слухову увагу, так і моторну, і зорову пам'ять.

– Творчу фантазію та увагу. Героїв, яких малюк зображує в кожній із вправ, йому потрібно уявити та зобразити. А це вже точно розвиває творчу фантазію та уяву.

– Розширити словниковий запас. Дитина знайомиться з великою кількістю нових слів та понять через пісеньки та вірші, задіяні у заняттях [24].

Упровадження логоритміки в освітній процес має відповідати ряду вимог. При проведенні заняття з логоритміки важливо правильно організувати спілкування з дітьми. Це можливо тільки при встановленні з ними позитивного емоційного контакту. Доброзичливе, уважне ставлення до кожної дитини – запорука успішної роботи. Важливим є створення дружньої атмосфери та недирективного стилю керівництва організації заняття [19, с. 90]

Основними умовами проведення занять з елементами логоритміки є такі: заняття складаються з опорою на лексичні теми; усі вправи виконуються за наслідуванням; заняття проводяться в ігровій формі; на занятті повинна панувати атмосфера радості і доброзичливості [25].

Система заохочення є невід'ємною частиною логопедичної роботи і сприяє створенню позитивної мотивації до навчання. Сучасна педагогіка пропонує різноманітні форми заохочення, такі як вербальне підкріплення (схвалення, похвала), матеріальне стимулювання (нагороди), задоволення індивідуальних потреб та створення атмосфери довіри. Вибір оптимальних форм заохочення вимагає глибокого розуміння психолого-педагогічних особливостей дітей з різними потребами.

Таким чином, логоритміка передбачає використання завдань, ігор, вправ, які впливають на загальний тонус, моторику, нормалізують дихання. Усе це спрямоване на виконання освітніх і корекційних завдань. Музика в логоритміці сприяє виправленню різноманітних форм мовленнєвих недоліків, а залучення слова

дає можливість застосовувати вправи з використанням віршів, побудовані на музичному ритмі. Логоритмічні вправи не тільки коригують мовленнєві порушення, а й створюють позитивний настрій у вихованців, допомагають регулювати поведінку в колективі. Якщо дитина, виконуючи ці вправи, проявляє різні емоції, то водночас вона вчиться ними керувати

1.4 Аналіз існуючих програм корекції дислалії.

Дислалія – це порушення звуковимови в дитини, в якої є нормальний слух і збережена іннервація мовленнєвого апарату. Дослідження показують, що дислалія є одним із найпростіших дефектів мовлення.

Щоб ефективно і з мінімальними затратами часу та зусильллями здійснювати корекційну роботу, необхідно правильно визничити порушення, щоб виявити її ушкоджену ланку. Обстеження повинне бути своєчасним і повним. Детально вивчається будова та рухливість артикуляційних органів; виявляється у дитини стан фонематичного сприймання.

Логопедичний вплив здійснюється різними методами: практичними, наочними, словесними. Вибір і застосування того чи іншого методу визначається характером мовленнєвого порушення, цілями і завданнями корекційно-логопедичного впливу, етапом роботи, віковими, індивідуально - психологічними особливостями дитини.

Методика А.Н. Гвоздьєва щодо дислалії фокусується на корекції порушень звуковимови у дітей, що можуть виникати через різні причини, включаючи механічні та функціональні фактори. Дислалія визначається як порушення звуковимови при нормальному слуху та збереженій іннервації мовного апарату.

Методика Гвоздьєвої включає:

- Постановка звуків: використання вправ для розвитку артикуляції.

– Візуалізація: застосування яскравих наочностей для підвищення емоційної залученості дитини.

– Розвиток когнітивних навичок: активізація пізнавальної діяльності дитини через інтерактивні завдання

Вправи можуть включати:

– Пальчикову гімнастику: для розвитку моторики.

– Масаж артикуляційного апарату: для покращення рухливості язика та губ.

– Ігрові методи: які сприяють природному засвоєнню звуковимови.

Методика А.Н. Гвоздьєвої є комплексним підходом до подолання дислалії, що акцентує увагу на індивідуальних потребах дитини та інтерактивних методах навчання.

Методика Т.Б. Філічевої щодо корекції дислалії зосереджується на усуненні порушень звуковимови у дітей, які мають нормальний слух і збережену іннервацію мовленнєвого апарату. Дислалія визначається як порушення вимовної сторони мовлення, що може проявлятися в різних формах.

Корекційна робота складається з кількох етапів:

– Підготовчий етап: формування базових навичок артикуляції.

– Постановка звуків: використання вправ для навчання правильній артикуляції.

– Автоматизація звуків: введення звуків у самостійне мовлення.

– Диференціація звуків: навчання розрізняти схожі фонеми.

Філічева Т.Б. акцентує увагу на таких методах:

– Візуальне відображення: логопед демонструє правильну артикуляцію перед дзеркалом.

– Кінестетичний контроль: дитина перевіряє правильність виконання на основі власних відчуттів.

– Ігрові вправи: використовуються для розвитку мовленнєвих навичок у

формі гри, що підвищує мотивацію дитини.

Завдання включають:

– Розпізнавання та диференціація фонем.

– Формування артикуляційних навичок.

– Уникнення згадування про конкретні звуки під час роботи над їх виправленням.

Методика Т.Б. Філічевої є комплексним підходом до корекції дислалії, що враховує індивідуальні особливості дитини та сприяє розвитку мовленнєвих навичок через інтерактивні та ігрові методи.

Метод логоритміки при корекції дислалії є ефективним інструментом, що поєднує рух, музику та мовлення для розвитку мовленнєвих навичок у дітей. Логоритміка базується на інтеграції фізичних вправ з мовними завданнями, що сприяє покращенню артикуляції, дихання та загальної моторики.

Основні компоненти логоритміки

– Рух: включає ходьбу, маршірування та різноманітні фізичні вправи, які активізують м'язи і допомагають дітям відчувати ритм.

– Музика: використання музичних елементів для створення сприятливої атмосфери, що стимулює мовленнєву активність.

– Слово: інтеграція мовних вправ, які допомагають формувати правильну вимову звуків і слів.

Аналізуючи використання логопедичної ритміки у корекційній роботі з дітьми з порушенням вимови, варто зазначити етапи логоритмічної (корекційної) роботи (див.табл. 5).

Таблиця 1.5 – Етапилогоритмічної (корекційної) роботи

№	Етап	Мета	Основні завдання
1.	Обмеження мови	Боротьба з зайвими словами, розвиток моторики, дихання, уваги	Мовчанки, шепіт, артикуляційна гімнастика без звуку

2.	Виховання поєднальної і відображувальної мови	Формування мовного дихання, корекція звуковимови, розвиток спілкування	Співи, декламація, розповіді за картинками
3.	Запитально-відповідальний	Розвиток діалогічного мовлення, граматичної будови мови	Бесіди, ігри-запитання, розповіді
4.	Самостійна мова	Розвиток творчих здібностей, вміння складати розповіді	Складання розповідей, перекази, власні історії
5.	Закріплення	Узагальнення навичок, перенесення в повсякденне життя	Рольові ігри, драматизації

Цілі та завдання:

– Розвиток мовленнєвих навичок: формування правильної вимови звуків через повторення і ритмічні вправи.

– Покращення моторики: активізація рухових навичок, що сприяє загальному розвитку дитини.

– Стимуляція психоемоційного стану: використання музики та гри для підвищення мотивації до навчання.

Принципи роботи

– Систематичність: регулярне проведення занять для закріплення навичок.

– Індивідуальний підхід: адаптація вправ до потреб і можливостей кожної дитини.

– Активність учнів: заохочення дітей до активної участі у заняттях через ігрові елементи.

Заслуговує на увагу структура логоритмічних занять, яка складається з підготовчої, основної та заключної частини. Загальна тривалість 25-30 хвилин (див. табл. 6.).

Таблиця 1.6 – Структура логоритмічних занять

№	Частина	Тривалість	Мета	Основні завдання

	заняття			
1.	Підготовча	3-7 хвилин	Налаштування на заняття, розвиток загальної моторики, уваги, пам'яті	Вступні вправи: повороти, нахили, ходьба, біг з різними рухами, переступання через предмети
2.	Основна	10-25 хвилин	Розвиток дихання, голосу, артикуляції, регуляція м'язового тонусу, почуття ритму, координації рухів і мови	Дихальна гімнастика, артикуляційна гімнастика, вокально-артикуляційні вправи, ігровий масаж, музичні ігри, танцювально-ритмічні вправи, мовленнєві ігри, рольові вірші
3.	Заключна	2-7 хвилин	Відновлення дихання, зняття напруження	Вправи на відновлення дихання, релаксаційні вправи під спокійну музику

Логоритміка є потужним методом у корекційній роботі з дітьми з дислалією, оскільки вона не лише покращує вимову, але й розвиває загальні моторні навички та емоційний стан дитини.

Отже, аналіз існуючих програм корекції дислалії, дозволило виявити ряд важливих особливостей та тенденцій, таких як, комплексний підхід, ігрові форми, індивідуалізація, доступніть. Але є ряд недоліків, таких як, недостатність наукових досліджень, обмежена кількість програм для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, недостатня увага до психологічних аспектів.

Висновки до розділу 1

У цьому розділі були розглянуті ключові аспекти, що стосуються поняття дислалії, її видів та причин виникнення, особливостей розвитку мовлення у дітей цього віку, а також логоритміки як методу корекції мовлення.

Дислалія є порушенням звуковимови, яке виявляється у неправильному вимовлянні звуків мови. Вона може бути викликана різними причинами, включаючи анатомічні особливості артикуляційного апарату, неврологічні розлади, а також соціальні та емоційні фактори.

Діти середнього дошкільного віку (5-6 років) перебувають на етапі активного розвитку мовлення. У цей період формуються основні мовленнєві навички, такі як артикуляція, фонематичний слух, звуковимова та граматичні структури. Важливою особливістю цього віку є те, що діти вже мають достатній словниковий запас і можуть будувати складні речення, але все ще потребують підтримки у розвитку правильної вимови та інтонації.

Логоритміка є комплексним методом корекції мовлення, який поєднує елементи ритміки, музики та мовлення. Логоритмічні вправи включають артикуляційні, дихальні, голосові та слухові вправи, які допомагають дітям покращити рухливість артикуляційного апарату, координацію між диханням і мовленням, а також розвивати фонематичний слух.

Аналіз існуючих програм корекції дислалії показав, що більшість з них включають комплексні підходи, які поєднують різні методики, такі як логопедичні вправи, ігри, музикотерапію та інші. Програми корекції дислалії, як правило, спрямовані на розвиток артикуляційного апарату, фонематичного слуху та звуковимови. Важливою особливістю цих програм є їхня адаптація до індивідуальних особливостей кожної дитини, що дозволяє досягти максимальної ефективності.

РОЗДІЛ 2
ОРГАНІЗАЦІЯ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПОДОЛАННЯ ДИСЛАЛІЇ ЗАСОБАМИ ЛОГОРИТМІКИ

2.1 Проведення комплексної діагностики для виявлення порушень звуковимови у дітей середнього дошкільного віку

Діагностика є основою логопедичної роботи. Вона дозволяє повністю оцінити мовленнєвий дефект, його причини та наслідки, а також визначити сильні сторони дитини для ефективної корекції.

Грамотна, чітка та комплексна діагностика надає спеціалісту достатній обсяг знань для того, щоб розробити найефективніший шлях щодо корекції мовлення малюка.

Обстеження складається з кількох послідовних етапів, кожен з яких спрямований на виявлення певних аспектів мовлення.

1. Бесіда з батьками.

Необхідно отримати інформацію про розвиток дитини, умови життя, наявність інших проблем зі здоров'ям, а також про їхні спостереження щодо мовлення дитини. Це допомагає скласти повну картину про дитину та її оточення.

2. Діагностика дислалії.

– Звуковимова: виявлення порушених звуків, їх характер (заміна, спотворення, пропуск);

– мовленнєве дихання: оцінка сили, тривалості видиху, координації дихання з мовленням;

– огляд органів артикуляційного апарату: виявлення анатомічних особливостей, які можуть впливати на звуковимову;

– рухливість м’язів артикуляційного апарату: оцінка сили і точності рухів

язика, губ, щелеп, необхідних для правильного звукоутворення;

– фонематичні процеси: перевірка здатності дитини чути і розрізняти звуки мови.

3. Оцінка успішності і впливу порушення звуковимови на навчальну діяльність.

Виявлення того, як порушення звуковимови впливає на успішність дитини в школі, на її спілкування з однолітками та вчителями.

4. Психологічне обстеження.

Оцінка загального психічного розвитку дитини, її емоційного стану, особливостей уваги, пам'яті, мислення. Це допомагає зрозуміти, чи є якісь додаткові фактори, які можуть ускладнювати корекцію мовлення.

5. Оцінка комунікативних навичок і їх з зв’язку з порушеннями звуковимови.

Виявлення того, як порушення звуковимови впливає на спілкування дитини, на її впевненість у собі.

6. Оцінка дрібної і загальної моторики.

Оцінка координації рухів, що також може впливати на мовлення.

7. Розробка індивідуального навчального плану.

На основі отриманих даних розробляється індивідуальна програма корекційної роботи, яка враховує всі особливості дитини.

8. Моніторинг та оцінка успішності.

Регулярна оцінка ефективності корекційної роботи, внесення необхідних змін у програму.

Комплексне обстеження дитини з дислалією спрямоване на встановлення точного логопедичного висновку. Це необхідно для того, щоб:

– відрізнити дислалію від інших мовних порушень;

– визначити специфіку дефекту (чи існує він самостійно або в поєднанні з іншими порушеннями);

- скласти повний перелік порушених звуків;
- з'ясувати причини виникнення цих порушень;
- виявленні можливих вторинних порушень, пов'язаних з дислалією.

Серед різних схем логопедичного обстеження дошкільнят з дислалією я обрала для роботи схему Л.Г. Волкової. Її бланк є докладним і зручним інструментом для логопеда.

Дана схема включає наступні пыдрозділи:

1. Анкетні дані – ПІБ дитини, дату народження (число, місяць, рік), дату обстеження, вік (кількість років, місяців); домашню адресу та телефон, дата звернення або надходження в логопедичну групу, висновок спеціаліста.

2. Інформація щодо батьків – мати: ПІБ, професія, освіта, місце роботи; батько: ПІБ, професія, освіта, місце роботи; - Скарги батьків (особливості поведінки дитини, вчинки; труднощі у навчанні; вплив порушеня мовлення на засвоєння програми дитячого садку; ускладнення під час контактів із однолітками чи дорослими: знайомими та незнайомими); спадкові хвороби (наявність вад мови, нервової системи, хронічні захворювання батьків).

3. Загальний анамнез – яка за рахунком вагітність; характер вагітності: токсикоз, хронічні чи інфекційні захворювання; характер пологів: стрімкі, затяжні, сухі; особливості раннього віку: перенесенні захворювання (у 1 р., у період від 1 до 3 років); інфекції, соматичні захворювання.

4. Данні щодо розвитку мовлення – характер лепету; час появи першого речення.

5. Логопедичне обстеження:

1. Стан звуковимови – виявлення характеру порушень у вимові приголосних звуків: їхня відсутність, заміна або вади артикуляції. Дослідження проводиться за різних умов вимови: в ізоляції (шляхом наслідування фахівця), у відкритих і закритих складах, а також у словах з простою складовою структурою (односкладних, двоскладних і трискладних), що складаються з відкритих складів;

аналогічно – з закритими складами та зі збігом приголосних. Аналіз вимови проводиться також у реченнях із дефектним звуком і в умовах зв’язного мовлення.

2. Особливості динамічних аспектів мови – темп мовлення: нормальний, прискорений або уповільнений; ритм: нормальний або аритмічний, правильне вживання пауз під час промови; інтонація (використання основних інтонаційних моделей): розповідна, питальна, спонукальна.

3. Анатомічна будова артикуляційного апарату – губи: товсті, тонкі, укорочена верхня губа, неповне змикання губ; щелепа: прогенія (надмірне висування вперед нижньої щелепи), прогнатія (надмірне висування вперед верхньої щелепи); прикус: відкритий передній, відкритий боковий; зуби: дрібні, надто великі передні зуби, відсутність зубів, положення зубів за межами щелепної дуги тощо; язик: надмірно великий, не вміщується в роті, надто вузький; укорочена під’язикова вуздечка; піднебіння (тверде і м’яке): низьке тверде піднебіння, сплощене, "готичне," куполоподібне, укорочене м’яке піднебіння, роздвоєний маленький язичок.

4. Оцінка стану мімічної мускулатури – спеціаліст проводить ряд вправ для дитини, наприклад: підняти і опустити брови, нахмурити їх, а потім розслабитися; заплющити очі й знову відкрити, прищурити очі; надути щоки, потім розслабити; відобразити на обличчі різні емоції (радість, смуток, підозра, здивування, гнів тощо); за словесною інструкцією зобразити реакцію на різні смакові відчуття (наприклад, як людина їсть лимон, солодке варення, гірку цибулю, солоний огірок).

Після виконання вправ оцінюється стан міміки: збереженість, відсутність міміки або недостатня рухливість окремих м’язів обличчя (лоба, очей, щік, губ).

5. Стан орального праксису – кінестетична база мовлення: здатність виконувати артикуляційні рухи.

Під час обстежння використовуються натупні вправи :

Вправи для губ:

– розтягнути губи в посмішку;

– зробити губами трубочку;

– закрити верхньою губою нижню і навпаки.

Вправи для язика:

– широко відкрити рот, підняти язик до верхніх зубів, потім опустити до нижніх;

– потягнутися кінчиком язика до правого куточка губ, потім до лівого;

– поклацати язиком.

Вправи для щелеп:

– порухати нижньою щелепою праворуч – ліворуч;

– порухати нижньою щелепою вперед-назад.

Для м’якого піднебіння:

– відкрити рота – покласти язика на нижню губу;

– покашляти із відритим ротом та із язиком на нижній губі.

Після виконання вправ фахівець має відзначити:

– обсяг рухів: повний (виконані всі рухи), неповний (виконана лише частина рухів), або порушений (рухи виконані з відхиленнями).

– точність виконання: збережена (всі рухи виконані в правильній послідовності), або порушена (спостерігається пошук потрібної артикуляції чи зайві рухи);

– тонус: збережений (рухи виконуються з необхідною силою та напругою) або порушений (рухи або їх частина виконуються мляво, без достатньої напруги м’язів);

– темп рухів: нормальний (рухи йдуть один за одним без пауз), уповільнений (між рухами є паузи 3–5 секунд), прискорений (рухи виконуються так швидко, що наступний починається до завершення попереднього);

– синкінезії: відсутні або присутні (під час вправ з’являються додаткові рухи як у артикуляційних, так і в мімічних м’язах).

6. Стан слухової, дихальної та голосової функцій

Стан сприйняття мови на слух перевіряється під час розмови з дитиною і виконання нею завдань, наприклад: «Візьми ляльку», «Поклади її в ліжечко», «Підійди до шафи та візьми кубики», «Склади піраміду» тощо.

При оцінці голосової та дихальної функцій відзначається: тип дихання (грудний, діафрагмальний, черевний, змішаний); обсяг і тривалість мовленнєвого видиху: для дітей 5 років – на 2-3 слова, для 6-7-річних – на 3-5 слів; оцінка голосу за такими характеристиками, як: сила (нормальний, голосний, тихий), висота (низький, високий, змішаний, нормальний) і тембр (монотонний, з назальним відтінком).

7. Стан фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень.

Під час діагностики логопед використовує вимоги виділення звуку, а саме :

– виділення звуку на фоні слова – «Чи чуєш ти звук К в слові КІТ? Чи чуєш ти звук С в слові СОМ?» за таким прикладом заміняємо слова та звуки.

– виділення ударної голосної у слові – «Який звук ти чуєш в слові Дім? Грім? Мак? Рак? і т.д.» необхідний звук промовляється логопедом інтоновано, тобто фахівець виділяє його голосом.

Диференціація звуків за протиставленням :

– пропонуються наступні приклади слів для дитини: мак – лак, мишка – шишка, коза – коса, сірка – зірка і т.д.

Складний фонематичний аналіз – має на меті виявлення місця звуку у слові (на початку, всередині та в кінці) :

– «Де знаходиться звук Л у слові ЛАК? А у слові САЛАТ ? У слові АКУЛА?

– Потім більш точно: «На якому місті стоїть звук Л у слові ЛЛЛак?».

Необхідно щоб фахівець звук Л вимовляв інтоновано у ізольованому вигляді та у словах.

Виявлення послідовності звуків у слові:

– «Який звук ти чуєш на початку слова ЛАК?», «Який звук ти чуєш після звука Л?

Завдяки цьому логопед інтоновано вимовляє той звук, який дитина має

знайти. Звуки іншого запропонованого слова логопед може вимовляти декілька менш інтоновано, якщо малюк правильно визначив послідовність звуків у першому випадку.

Визначення кількості звуків у слові:

– «Скільки звуків у слові МАК? А в слові КОМОК?».

Ці слова підібрані так, щоб містити звуки, які дитина може легко вимовляти, оскільки вони формуються на ранніх етапах розвитку на основі базових рефлексів смоктання, ковтання і жування. Після цього дитині пропонують визначити кількість звуків у словах, вимова яких ускладнена, наприклад: СІК, КОСА, ШУМ, МИША, РАК, КОРА та інші.

Принцип добору слів для кількісного фонематичного аналізу полягає в тому, що якщо в слові є звук, складний за артикуляційними чи акустичними характеристиками, наприклад, С, Ш або Р, то інші звуки в цьому слові мають бути відносно простими за цими показниками.

Фонематичний синтез:

– Логопед пропонує малюку скласти слова із звуків, які даються у нормальній послідовності: С, А, Д, Д, І, М, Р, У, К, А. Далі пропонуємо дитині скласти слово із звуків, які данні у порушеній послідовності: М, О, С, Л, Б, У, Ш, А, Б, А, М, Р, К, А.

Фонематичне уявлення:

– Дитині пропонують назвати слово на заданий звук, наприклад: «Назви слово зі звуком С, З, Ж, Ш,Ч, Щ, Л, Р.

Можна використовувати різні картинки за допомогою який дитина може відібрати ті, на який зображений предмет із заданим звуком.

Особливості словникового запасу.

Обстеження номінативного словника:

Під час обстеження логопед оцінює, наскільки дитина знає назви різних предметів, поділяючи їх на тематичні групи (іграшки, одяг, посуд тощо).

Малюку можуть запропонувати назвати предмет за його описом: «Як називають предмет за допомогою якого їдять суп?», «Як називається тварина, яка полюбляє сир?».

Після цього обстежуються вміння узагальнювати предмети до вище указаних груп; уміння підбирати синоніми до групи слів.

Підбір антонімів:

Слова, які можна запропонувати малюкам: м'який, вологий, гострий, тонкий, спритний, спокійний тощо.

Обстеження предикативного словника:

– дитина має назвати дії за представленим предметом: риба – плаває; змія –…; ластівка –…;

– називає зображені предмети із характерними для них діями.

– називає слова, які виявляють крики тварин та птиць: домашні –мичить, ірже, хрюкає, лає тощо; диких – волає, ричить, квакає, каркає тощо (під час діагностики використовуються сюжетні картинки).

– називає дії людей різних професій: маляр – красить; лікар – лічить; учитель – вчить тощо [13].

Також проводиться діагностика операцій граматичного структурування у дітей молодшого шкільного віку. Для цього є два блоки діагностування для вивчення:

– операцій граматичного структурування, що містить наступні завдання:

– із синтаксису на репродукцію речень з різною граматичною;

– структурою із синтаксису на формотворення;

– на побудову висловлювань за малюнком, розповіддю чи міркувань.

– операцій граматичного структурування і попереднього з'ясування

особливостей внутрішнього програмування, що містять завдання:

– на побудову словосполучень та речень зі слів, які подані у
– початковій формі;
– зі слів, які подані у ненормативному порядку;
– на додавання повнозначних та службових слів.

Тож, ця схема обстеження є універсальним інструментом, який дозволяє всебічно оцінити мовленнєвий розвиток дитини з дислалією. Вона охоплює всі важливі аспекти: від анатомічних особливостей мовного апарату до складності граматичних конструкцій

Використання цієї схеми дає нам змогу провести всебічне дослідження мовленнєвих порушень дитини, та розробити індивідуальний план корекції, враховуючи всі особливості розвитку дитини.

За результатами комплексного обстеження ми складаємо детальну характеристику мовленнєвого розвитку дитини та заповнюємо мовленнєву картку. На основі отриманих даних розробляємо індивідуальну програму корекції, яка враховує всі особливості дитини та спрямована на подолання її мовленнєвих труднощів.

У дослідженні взяли участь 30 дітей середнього дошкільного віку (4-5 років). Усі діти розподілилися на три групи по 10 осіб. Дослідження проводилось в умовах дитячого садка за згодою батьків.

Після проведення комплексної діагностики ми отримали наступні результати.

Таблиця 1.7 – Результати комплексної діагностики. Поширеність порушень звуковимови у дітей

№	Група звуків	Кількість дітей з порушеннями (із 30)	Відсоток (%)
1.	С-с’	18	60%
2.	Ш-ж	14	46.7%
3.	Л-р	20	66.7%

4.	Змішані	12	40%

Серед дітей з порушеннями найбільш частими виявилися помилки у вимові звуків Л та Р (66.7%), тоді як звуки Ш та Ж були порушені у 46.7% дітей.

Кількість помилок при вимові звуків у дітей трьох груп представлено в таблиці:

Таблиця 1.8 – Кількість помилок при вимові звуків у дітей трьох груп

№	Група дітей	Кількість дітей	Помилки на звуки С-с’	Помилки на звуки Ш-ж	Помилки на звуки Л-р
1.	1	10	5	3	7
2.	2	10	6	5	6
3.	3	10	7	6	7

Середня кількість помилок на одну дитину становила 1.8 у першій групі, 1.7 у другій групі та 2 у третій групі.

На основі зібраних даних ми можемо виділити три типи порушень:

– Систематичні (пов'язані з певними групами звуків): спостерігаються у 40% дітей.

– Нестійкі (відхилення проявляються не завжди): зустрічаються у 26.7% дітей.

– Змішані (помилки різних типів): мають 33.3% дітей.

Результати дослідження вказують на те, що найпоширенішими порушеннями є труднощі у вимові звуків Л і Р. Це пояснюється тим, що ці звуки вимагають складної координації артикуляційних рухів. Крім того, частина дітей має змішані порушення, що свідчить про потребу індивідуального підходу до корекції.

2.1 Методичні рекомендації щодо проведення занять з елементами логоритміки

Логопедична ритміка буде ґрунтуватися на дидактичних і специфічних принципах. Вони пов'язані між собою і визначають єдність виховання, розвитку та корекції функціональних систем у людей з мовленнєвими розладами. Загальні принципи: принцип системного підходу; принцип усвідомленості та активності; принцип науковості; принцип доступності та індивідуалізації. Всі загальні принципи можуть бути реалізовані лише за умови їх взаємозв'язку. Прості принципи: принцип розвитку; принцип загального впливу; принцип ітіопатогенези; принцип прояву симптомів; принцип складності.

Коли йдеться про те, як викладається логопедична ритміка, вона охоплює багато аспектів. При дослідженнях використовують різні методи. Це можуть бути педагогічні методи, а також методи з інших наук, таких як соціологія, психологія, фізіологія та інші. У логопедичній практиці використовуються методи аналізу та узагальнення літературних даних, педагогічного обстеження і експерименту. Факти при логоритмічних дослідженнях можна збирати за допомогою соціологічних методів: інтерв'ю, опитування, аналіз взаємодії, самооцінювання, парне порівняння [53, с. 78].

У природному експерименті заняття проводяться без відступів від звичайних занять логопедичною ритмікою. Лабораторний експеримент полягає у створенні штучної ситуації і вивченні спільних впливів. Експерименти можуть проводитися для виявлення певних фактів або їх залежностей. У результатах експериментального дослідження є тест – проба, виготовлення, дослідження. Логопедичний ритм можна використовувати для порівняння результатів виконання рухових та мовленнєвих завдань у встановлений час (або без часових обмежень) людьми з мовленнєвими порушеннями. Методи математичної статистики починаються з ранжування факторів, тобто вони організовують їх за порядком

зростання (або зменшення) певної властивості, визначаючи їх відносну важливість.

У корекційному навчанні та вихованні на логоритмічних заняттях використовують наочні, словесні і практичні методи. Наочні методи забезпечують яскравість чуттєвого сприйняття і рухових відчуттів. Кожен метод має цілий комплекс різноманітних прийомів, які об’єднуються спільною задачею і єдиним підходом до її рішення. У процесі навчання руховим діям методичні прийоми відбираються з урахуванням ступеня засвоєння рухового матеріалу, загального розвитку дітей.

Словесні методи звернені до свідомості того, хто займається, вони допомагають усвідомлювати поставлені завдання і свідомо виконувати рухові вправи. Практичні методи забезпечують ефективну перевірку правильності сприйняття руху на власних м'язово-моторних відчуттях. Різновидами є ігровий і змагальний методи [29, с. 56].

У практичному методі важливими є прийоми, що поєднують наочність та слово. Педагог організовує увесь навчальний процес, враховуючи завдання, зміст і структуру заняття. Він демонструє вправи, показує ролі в рухливих іграх, зокрема ролі ведучого; надає приклади кращого та правильного виконання завдань; виконує функції судді, капітана команди тощо.

Заняття проводиться фронтально, для вдосконалення знайомих рухів педагог ділить групу і пропонує діяти самостійно, стимулює до творчого пошуку.

Щоб зрозуміти сутність логопедичної ритміки, потрібно роз’яснити поняття, пов'язані з рухом, руховими вміннями та навичками, психомоторним розвитком, ритмом, ритмікою, музичним ритмом, музично-ритмічним відчуттям, музично-руховим вихованням, рухливими іграми, кінезітерапією, лікувальною ритмікою та логопедичною ритмікою. Рух є основною властивістю живих організмів, яка розвивається і вдосконалюється в процесі еволюції природи. У філогенезі людини рух досягає високого рівня досконалості, а організм виступає як саморегульована підсистема в системі «організм-середовище». Рух виконує одну з ключових

функцій підтримання рівноваги в цій системі. Організм людини не тільки забезпечує рівновагу з навколишнім середовищем, але й активно пристосовується до нього, удосконалюючись як структурно, так і функціонально.

Рухове вміння – це ступінь освоєння техніки виконання дії, що вимагає підвищеної концентрації на елементах руху та способах виконання поставленого рухового завдання. Руховий навик, у свою чергу, є рівнем оволодіння технікою дії, при якому управління рухами відбувається автоматично, а сама дія характеризується високою надійністю. Психомоторний розвиток тісно пов’язаний із моторним розвитком, і цей зв'язок настільки міцний, що порушення психічного розвитку часто супроводжується різноманітними руховими відхиленнями. Це свідчить про те, що «психомоторний розвиток» використовується як у нормі, так і в патології. Кожен рух відбувається в певному ритмі. Поняття ритму має широке значення і застосовується до різних сфер — вірша, прози, серцебиття, дихання, природи, роботи тощо.

У педагогіці ритміка (від грец. *Rhythmikos* – «ритмічний, рівномірний, розмірений») – це система фізичних вправ, що базується на поєднанні рухів із музикою. Вона є частиною фізичного і художнього виховання, особливо важливою для дітей, сприяючи їхньому гармонійному фізичному розвитку, розвитку музичного слуху, музичної пам’яті та виразності рухів. Ритміка знайомить дітей з музикою, танцями, піснями, допомагає виражати в русі характер і темп музичного твору. Музичний ритм передає певний емоційний зміст і має рухово-емоційну природу: без музики почуття ритму не може виникнути та розвиватися. Поняття музичного ритму пов’язане з ритмічним відчуттям, або музично-ритмічним почуттям, яке є здатністю переживати музику, відтворюючи рухи, і тонко відчувати її емоційну виразність у часі. Саме розвиток музично-ритмічного почуття є основою музично-ритмічного виховання, яке формує особистість через вплив музики та ритму.

Мета логоритмічних занять для дітей з дислалією:

1. стимулювання правильної звуковимови через рухові та ритмічні вправи;

2. формування чіткої артикуляції й розвиток мовного дихання;

3. розвиток слухового сприйняття, ритмічності та темпу мовлення;

4. удосконалення загальної та дрібної моторики через ігрові рухові вправи.

Основні етапи логоритмічного заняття:

1. розминка та налаштування – невеликі дихальні вправи та руханка для підготовки до заняття.

2. артикуляційна гімнастика – спеціальні вправи для зміцнення мовного апарату (губ, язика, щік).

3. основна частина з логоритмічними вправами – вправи для формування звуків із рухами та співом.

4. заключна частина – заспокійливі вправи та вправи на розслаблення для зняття напруги.

Приклади вправ з елементами логоритміки:

1. Ритмічна вправа «Плескачі»

Завдання: формування ритму та розвиток слухового сприйняття.

Інструкція: Дитина повторює ритмічний малюнок, який демонструє логопед, плескаючи в долоні або тупаючи ногами. Логопед чітко називає звуки чи склади, які складно вимовити, і просить дитину повторити, відтворюючи рухи.

Приклад: Логопед плескає три рази, проговорюючи звук «с» у ритмічному малюнку: «С-с-с». Потім дитина повторює цю комбінацію.

2. Вправа «Дудочка»

Завдання: розвиток артикуляційного апарату і дихання.

Інструкція: Дитина уявляє, що вона дме в дудочку, при цьому на видиху вимовляє звуки, які є проблемними, наприклад, «ш-ш-ш» або «ф-ф-ф».

Порада: Можна додати рухи руками, імітуючи гру на дудочці, що дозволяє

активізувати дихання та координацію.

3. Гра «Хто як крокує»

Завдання: розвиток ритму, координації та звуковимови.

Інструкція: Логопед показує дітям різні варіанти ходьби (великими кроками, на носочках, притупуючи). При кожному виді ходьби діти вимовляють певні звуки чи склади, наприклад, підскоки зі звуками «ра-ра», притупування – «ба-ба».

4. Вправа «Музичний струмочок»

Завдання: розвиток мовного ритму і темпу, формування правильної вимови.

Інструкція: Діти повторюють фрази в певному ритмі під музику, промовляючи їх чітко і виразно. Наприклад, фраза «Сонце сяє, весело сміється» повторюється з плесканням у долоні в заданому ритмі.

5. Вправа «Ритмічні кроки з промовлянням звуків»

Завдання: автоматизація правильної вимови звуків у русі.

Інструкція: Логопед пропонує дітям крокувати по колу, промовляючи складні для вимови звуки (наприклад, «ш-ш», «ч-ч»). Кожен крок супроводжується ритмічним повторенням звуків.

6. Вправа «Доторкнись до звуку»

Завдання: розвиток звукового слуху та рухової пам’яті.

Інструкція: Логопед вимовляє звук або склад і просить дитину знайти на картках або предметах предмети, що починаються з цього звуку, одночасно повторюючи його.

Рекомендації щодо проведення занять:

1. інтерактивність – залучайте дітей до активного виконання вправ, роблячи їх максимально цікавими та динамічними.

2. Індивідуальний підхід – враховуйте специфічні потреби та рівень розвитку кожної дитини. Наприклад, якщо дитині важко вимовити певний звук, варто повторити відповідні вправи кілька разів.

3. Використання музики – підбирайте просту, ритмічну музику, що

допомагає дітям запам’ятовувати ритм та налаштовує на роботу.

4. Чіткість інструкцій – пояснюйте дітям правила виконання вправ зрозуміло, за потреби супроводжуючи інструкцію показом.

5. Систематичність – заняття мають проводитись регулярно, оскільки діти із дислалією потребують часу для формування мовних навичок.

Методичні прийоми, які ми використовували під час корекційних занять:

– Індивідуальний підхід. Кожна дитина має свої унікальні потреби та особливості, тому важливо адаптувати методику та вправи відповідно до індивідуальних характеристик.

Таблиця 1.9 – Адаптування методики та вправ відповідно до індивідуальних характеристик

№	Етап	Характеристика етапу
1.	Планування занять	Розробили індивідуальний план занять для кожної дитини, враховуючи її потреби та можливості.
2.	Вибір методик та вправ	Обрали методики та вправи, які найкраще підходять для конкретної дитини в залежності від типу порушень мовлення.
3.	Мотивація та зацікавленість	Визначили, що мотивує конкретну дитину, і використовуйте це для підтримки її зацікавленості та залученості.
4.	Індивідуальні особливості	Врахували індивідуальні особливості дитини, такі як темперамент, рівень активності, уваги та емоційний стан
5.	Моніторинг та оцінка прогресу	Регулярно оцінюйте прогрес дитини та вносьте корективи в план занять за необхідності.

– Позитивне підкріплення є важливим інструментом у процесі корекції дислалії, оскільки воно допомагає підтримувати мотивацію та зацікавленість дітей, а також сприяє їхньому успіху.

– Групова робота під час корекції дислалії може бути дуже ефективною, оскільки вона сприяє розвитку комунікативних навичок, підвищує мотивацію та

дозволяє дітям навчатися один у одного.

– Візуалізація є потужним інструментом під час корекції дислалії, оскільки вона допомагає дітям краще розуміти та запам'ятовувати інформацію.

Таблиця 1.10 – Мотивація учнів

№	Назва етапу	Характеристика етапу
1.	Визначення цілей та завдань	Встановили чіткі та досяжні цілі для кожного заняття. Це допомогло дітям розуміти, що від них очікується, і дало їм можливість відчути успіх.
2.	Вибір форм позитивного підкріплення	Вербальна похвала та невербальна похвала, використали невеликі нагороди – наліпки, організовували групові заняття, де діти могли отримувати похвалу та підтримку від однолітків.
3.	Створення позитивної атмосфери	Підтримували позитивний настрій та оптимізм, щоб дитина бачила заняття як приємний та цікавий процес.
4.	Включення батьків	Інформували батьків про прогрес дитини та надавали рекомендації щодо використання позитивного підкріплення вдома.
5.	Гнучкість та адаптація	Адаптувати свої методи та підходи в залежності від реакції дитини та її прогресу.

Таблиця 1.11 – Методи роботи з дітьми для уникнення відчуття неповноцінності

№	Назва етапу	Характеристика етапу
1.	Формування груп	Сформували групи дітей (від 3 до 6), які маюли схожі рівні розвитку Це допомогло уникнути відчуття неповноцінності у дітей .
2.	Співпраця та взаємодія	Включали завдання, які вимагають співпраці та взаємодії між дітьми, такі як спільні ігри, групові вправи.
3.	Планування занять	Включали різноманітні вправи, щоб утримувати увагу дітей та забезпечити комплексний підхід до корекції дислалії.

Таблиця 1.12 – Використання візуальних матеріалів для корекції мовлення

№	Назва етапу	Характеристика етапу
1.	Вибір візуальних матеріалів	Ми використали картинки та ілюстрації для корекції звуковимови, а також відеоматеріали для артикуляційної гімнастики.
2.	Підготовка візуальних матеріалів	Візуальні матеріали були чіткими та добре видимими, використали яскраві кольори, щоб привернути увагу дитини.
3.	Інтерактивні візуальні матеріали	Включали ігрові форми навчання, які використовують візуальні матеріали, такі як ігри з картинками, пазли та інші.
4.	Технологічні засоби	Використовували спеціальні комп'ютерні програми та додатки, які включають візуальні матеріали для корекції дислалії.
5.	Професійний розвиток	Обмінювались досвідом з колегами та іншими фахівцями для покращення своїх методик та підходів.

Застосування цих рекомендацій дозволяє створити ефективну та підтримуючий навчальний простір, який сприяє успішній корекції дислалії у дітей. Важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та використовувати різноманітні методики та вправи для досягнення максимального успіху.

2.3 Дослідження реального стану розвитку мовлення дитини середнього дошкільного віку з дислалією засобами логоритміки в умовах закладу дошкільної освіти

Пошук ефективних методів корекції дислалії є актуальним завданням для педагогів, логопедів та батьків. Одним з таких методів є логоритміка – комплекс вправ, що поєднує елементи ритміки, музики та мовлення. Логоритміка спрямована на розвиток артикуляційного апарату, фонематичного слуху та звуковимови, і може бути ефективно застосована в умовах закладу дошкільної освіти.

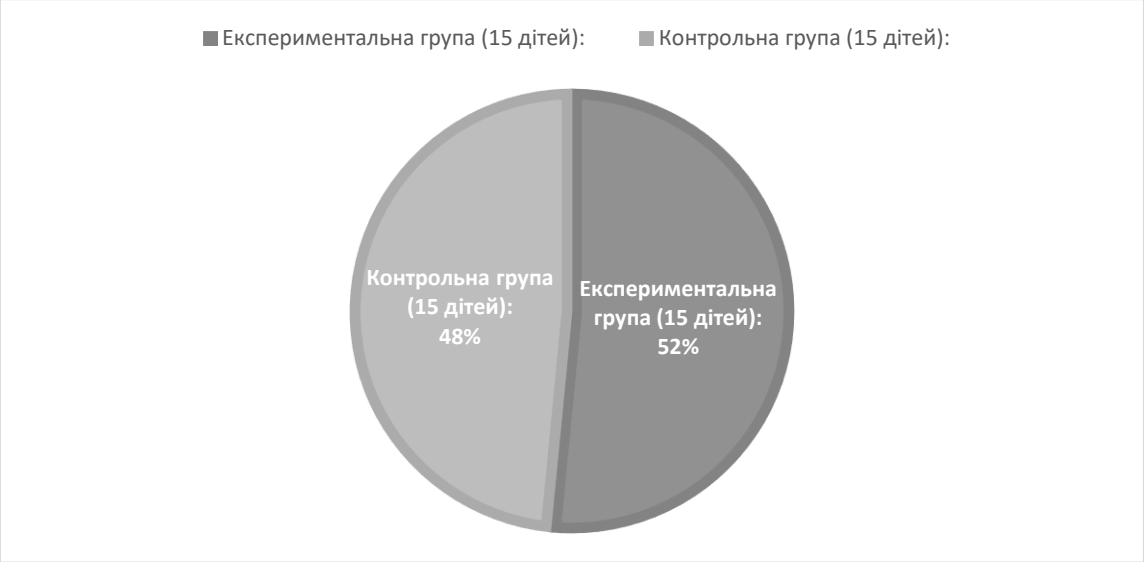
Метою нашого дослідження було виявлення та аналіз ефективності

логоритмічних занять для поліпшення мовленнєвого розвитку дітей середнього дошкільного віку з дислалією.

Базою дослідження було обрано заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу №237 «Смородинка» Запорізької міської ради.

У дослідженні взяли участь 30 дітей середнього дошкільного віку з діагнозом дислалія, які відвідують дошкільний заклад. Дітей було розподілено на дві групи (експериментальну та контрольну) по 15 осіб у кожній.

Дані до початку дослідження:

Експериментальна група (15 дітей):

– Початкова кількість помилок у вимові на дитину: 8,4 (середнє значення).

– Загальна кількість помилок у групі до початку занять = 8,4 * 15 = 126 помилок.

Рівень сформованості мовленнєвих навичок оцінювався за такими показниками:

– точність звуковимови;

– розвиток фонематичного слуху;

– темп і ритм мовлення.

Результати представлені в таблиці нище:

Таблиця 1.13 – Початковий рівень мовленнєвих навичок у дітей (у %)

№	Група	Точна звуковимова	Розвиток фонематичного слуху	Темп і ритм мовлення
1.	Експериментальна (ЕГ)	30%	35%	40%
2.	Контрольна (КГ)	28%	33%	38%

Контрольна група (15 дітей):

– Початкова кількість помилок у вимові на дитину: 7,9 (середнє значення).

– Загальна кількість помилок у групі до початку занять = 7,9 * 15 = 118,5 ≈ 119 помилок.

Після завершення формувального етапу, результати обох груп були повторно оцінені.

Таблиця 1.14 – Рівень мовленнєвих навичок після корекції (у %)

№	Група	Точна звуковимова	Розвиток фонематичного слуху	Темп і ритм мовлення
1.	Експериментальна (ЕГ)	80%	85%	88%
2.	Контрольна (КГ)	50%	55%	58%

Після проведення занять на основі початкових даних передбачимо, що:

– У експериментальній групі відбувається зниження кількості помилок на 61,9% (відповідно до попереднього дослідження).

– У контрольній групі зниження складає 17,7%.

Таблиця 1.15 – Порівняльна таблиця

№		Експериментальна група	Контрольна група
1.	Кількість дітей	15	15
2.	Початкова кількість помилок на дитину	8,4	7,9

3.	Загальна кількість помилок до занять	126	119
4.	Загальна кількість помилок після занять	48	98
5.	Кількість помилок на дитину після занять	3,2	6,5
6.	Середнє покращення (%)	61,9%	17,7%

Аналіз результатів:

– експериментальна група – у цій групі середня кількість помилок на дитину знизилася з 8,4 до 3,2. Загальне покращення у звуковимові досягло 61,9%, що вказує на високу ефективність логоритмічних занять.

– контрольна група – зниження помилок у контрольній групі було незначним — з 7,9 до 6,5 помилок на дитину, що становить лише 17,7% покращення. Це свідчить про те, що без спеціальних логоритмічних занять зміни у звуковимові відбуваються повільніше.

Покращення в експериментальній групі значно перевищило результати контрольної. Це підтверджує ефективність застосування логоритміки. В таблиці нище показанадинаміка змін мовленнєвих навичок дітей середнього дошкільного віку з дислалією.

Таблиця 1.16 – Динаміка змін мовленнєвих навичок (у %)

№	Група	Точна звуковимова	Розвиток фонематичного слуху	Темп і ритм мовлення
1.	Експериментальна (ЕГ)	+50%	+50%	+48%
2.	Контрольна (КГ)	+22%	+22%	+20%

Дані таблиць показують, що в експериментальній групі більшість дітей (18 з 30) мають середній рівень звуковимови, 12 дітей мають високий рівень, і жодна

дитина не має низького рівня. У контрольній групі більшість дітей (15 з 30) мають середній рівень, 15 дітей мають низький рівень, і жодна дитина не має високого рівня. Це свідчить про позитивний ефект від проведених логоритмічних вправ у експериментальній групі.

Аналіз результатів контрольного експерименту показує, що логоритмічні вправи мають позитивний вплив на розвиток артикуляційного апарату, фонематичного слуху та звуковимови у дітей з дислалією. Більшість дітей експериментальної групи показали покращення в усіх оцінюваних показниках, що свідчить про ефективність застосованої методики. У контрольній групі, де діти не проходили спеціальних логоритмічних вправ, результати були значно гіршими, що підтверджує необхідність застосування логоритміки для корекції дислалії.

Таким чином, логоритміка є ефективним засобом для корекції дислалії у дітей середнього дошкільного віку, сприяючи комплексному розвитку артикуляційного апарату, фонематичного слуху та звуковимови.

Висновки до розділу 2

У цьому розділі були розглянуті ключові аспекти, такі як проведення комплексної діагностики для виявлення порушень звуковимови, методичні рекомендації щодо проведення занять з елементами логоритміки, а також дослідження реального стану розвитку мовлення дитини з дислалією в умовах закладу дошкільної освіти.

Комплексна діагностика є важливим етапом у процесі корекції дислалії. Вона дозволяє виявити конкретні порушення звуковимови та визначити індивідуальні особливості кожної дитини. Діагностика включає оцінку рухливості артикуляційного апарату, фонематичного слуху та звуковимови. Результати діагностики дозволяють розробити індивідуальні програми корекції, які враховують специфічні потреби кожної дитини.

Методичні рекомендації щодо проведення занять з елементами логоритміки включають розробку плану занять, вибір відповідних вправ та методів, а також організацію занять у ігровій формі. Логоритмічні вправи повинні бути різноманітними та цікавими для дітей, щоб підтримувати їхню мотивацію та зацікавленість. Важливо також враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та адаптувати вправи відповідно до їхніх потреб.

Дослідження реального стану розвитку мовлення дитини з дислалією за допомогою логоритміки показало, що регулярні логоритмічні заняття сприяють покращенню рухливості артикуляційного апарату, розвитку фонематичного слуху та звуковимови. Логоритміка дозволяє комплексно підходити до розвитку мовлення, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини та забезпечуючи цікаву і захоплюючу форму навчання.

Результати дослідження свідчать про ефективність логоритміки як засобу корекції дислалії у дітей середнього дошкільного віку. Діти, які брали участь у логоритмічних заняттях, показали значне покращення в усіх оцінюваних показниках, що підтверджує необхідність застосування логоритміки в практиці

дошкільної освіти.

Таким чином, логоритміка є ефективним методом для корекції дислалії у дітей середнього дошкільного віку. Вона дозволяє комплексно підходити до розвитку мовлення, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини та забезпечуючи цікаву і захоплюючу форму навчання. Регулярне проведення логоритмічних занять сприяє покращенню рухливості артикуляційного апарату, розвитку фонематичного слуху та звуковимови, роблячи процес навчання цікавим і ефективним.

ВИСНОВКИ

Дислалія – порушення вимовної (звукової) сторони мовлення за збереженої іннервації мовленнєвого апарату, що найчастіше виявляється в дитячому віці. Дислалії класифікують за різними ознаками й можуть проявлятися по-різному: у тих випадках, коли дефектним виявляється окремий звук або коли порушення стосується всіх звуків однієї фонетичної групи, наприклад, дефекти звуків групи шиплячих, прийнято говорити про просту дислалію (мономорфну). Коли порушення стосується одночасно звуків з різних фонетичних груп, наприклад наявні дефекти звуків групи шиплячих, свистячих і сонорних, дислалію вважають складною (поліморфною).

Виявлено, що заміна звуків при дислалії може бути обумовлена неточністю слухової диференціації, нерозрізненням звуків на слух, або заміною цих звуків внаслідок недорозвинення тонких артикуляторних рухів. При усуненні дислалії основним є вплив на провідне порушення, а також на несформованість слухової диференціації, артикуляторної моторики.

Щоб ефективно здійснювати логопедичну й корекційну роботу, необхідно правильно поставити діагноз, виявити ушкоджену ланку, тобто провести обстеження мовленнєвого розвитку дитини, яке повинно бути своєчасним і повним. При обстеженні визначається характер порушення (відсутність, заміна на інші звуки; перекручена, дефектна вимова).

Основна мета логопедичного впливу при дислалії – формування вмінь і навичок правильного відтворення звуків мовлення.

На основі виконаних завдань і аналізу отриманих результатів можна сформулювати такі висновки:

Аналіз наукової літератури засвідчив, що дислалія є поширеним порушенням звуковимови у дітей дошкільного віку. Вона характеризується недоліками

артикуляції або заміною звуків при збереженні нормального слуху та інтелекту. Визначено основні види дислалії (механічна та функціональна) і чинники, що спричиняють це порушення, серед яких провідну роль відіграють недостатній розвиток артикуляційного апарату, фонематичний дефіцит і недоліки педагогічного впливу.

Основні етапи формування мовлення у дітей дошкільного віку охоплюють розвиток фонетико-фонематичних процесів, вдосконалення артикуляційної моторики та формування лексико-граматичних структур. Особливу увагу слід приділити середньому дошкільному віку, коли відбувається інтенсивне становлення звукової системи мови.

Методика логоритміки є ефективним засобом корекції мовленнєвих порушень, зокрема дислалії. Логоритмічні вправи, що поєднують мовленнєві та рухові елементи, сприяють розвитку артикуляційної моторики, слухового сприйняття, ритму мовлення і фонематичних процесів.

Сучасні програми та підходи до корекції дислалії базуються на комплексному підході, що включає розвиток дихання, слухового сприйняття, артикуляційної бази, а також використання ігрових та інтерактивних методів. Логоритміка займає особливе місце завдяки можливості залучення дітей у рухливу діяльність, яка одночасно є корекційною та розвивальною.

Комплексна діагностика дозволяє оцінити стан мовленнєвого розвитку, визначити специфічні порушення у звуковимові, а також виявити слабкі місця у дихальній, артикуляційній базі та слуховому сприйнятті. Це дає змогу створити індивідуальний план корекції.

Дослідження стану мовленнєвого розвитку у дітей із дислалією показало, що основними відхиленнями є недоліки артикуляційного апарату, недостатня сформованість фонематичних процесів і ритмічних структур мовлення.

Розроблені методичні рекомендації для логоритмічних занять включають вправи на розвиток ритміки, артикуляційної моторики, дихання і слухового

сприйняття. Вправи адаптовано до вікових особливостей дітей середнього дошкільного віку.

Практичні рекомендації для батьків і педагогів включають поради щодо регулярного проведення логоритмічних вправ, залучення дітей до активних ігор з елементами мовленнєвої стимуляції та оцінювання ефективності занять. Постійне застосування логоритміки сприяє корекції мовлення, покращенню загальної мовленнєвої активності та підвищенню інтересу дітей до навчання.

Важливим засобом корекційної роботи у дітей з дислалією середнього дошкільного віку є логоритміка.

Зміст логоритмічного заняття має бути орієнтований на розвиток емоційної чутливості до музики та інтересу до неї, що активізує певні дії, пов'язані з музикою. Важливе місце займає розвиток сприйняття звуків різної висоти, тембру та дикції. Повторення рухових вправ у супроводі музичного твору виконується протягом усього логопедичного заняття (з використанням різного музичного репертуару). Досягти корекції мовлення засобом логоритміки можливо при успішній роботі з даними компонентами: взаємозв'язок ритму з мовою, розвиток основних рухів, розвиток музично-ритмічного чуття.

Нами була розроблена система роботи з корекції дислалії дітей середнього дошкільного віку. Корекційна робота з усунення порушень звуковимови містила в собі кілька етапів.

Підготовчий підготовка мовно-слухового і артикуляційного аналізаторів до правильного сприйняття й відтворення звуків. Етап постановки звуку передбачав вироблення правильної звуковимови ізольованого звуку. На третьому етапі проводилася робота з формування правильної вимови звуку у фразовій мові. Четвертий етап містив у собі вміння розрізняти змішані звуки, і використовувати їх у власному мовленні.

Результативність роботи була продемонстрована при аналізі контрольного етапу експериментального дослідження. На даному етапі експерименту для нас

було важливо простежити зміни в дітей з дислалією, тому контрольний експеримент ми проводили не з усією групою, а тільки з дітьми, які мають мовний дефект. Дані, отримані на контрольному етапі, говорять про те, що відбулося збільшення кількості балів мовного розвитку в групі дошкільників з дислалією. Стан рухливості артикуляційного апарата покращився у всіх обстежуваних дітей. Рівень розвитку стану фонематичного сприйняття на контрольному етапі покращився до 88% у всіх дітей.

Розкрито роль логоритміки у процесі корекції вимови звуків у дітей з дислалією. Логоритмічні ігри плануються корекційними педагогами під час ігрової та навчальної діяльності, оскільки для дітей гра є основним заняттям.

Зауважено, що логоритмічні ігри допомагають ефективно розвивати фонематичний слух, закріплювати правильну вимову, виховувати плавність мовлення, тренувати мовне дихання та м'язи органів мовлення. Під час ігор уточнюються і закріплюються поняття та уявлення дітей, розвивається їх творча уява, мислення, мова. Майстерність логопеда полягає у вмінні правильно обрати гру, яка викличе інтерес і буде відповідати віковим особливостям дошкільника, у вмінні поєднати ігрову діяльність з логопедичним завданням так, щоб логопедичні вправи виконувалися невимушено, і, захопившись змістом та ходом гри, дитина непомітно для себе виконувала необхідні тренувальні заходи, які сприяють формуванню та закріпленню правильного мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бартєнєва Л.І. До питання діагностики стану сформованості фонематичних процесів у старших дошкільників з ФФНМ. *Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови*. 2010. Вип. 1. 32 с.

2. Бегас Л.Д. Основи дефектології та логопедія : навчально-методичний посібник. Умань : Візаві, 2013. 123 с.

3. Гаврилова Н.С. Система корекції порушень фонетичного боку мовлення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2014. Вип. 27. 44 с.

4. Гавриш Н. В. Розвиток зв’язного мовлення дошкільнят : навч.-метод. посіб. Київ : Вид. дім «Шкільний світ», 2006. 120 с.

5. Гандзюк С. Логоритміка – система рухових вправ. *Дошкільне виховання.* №1. 2012. 28 с.

6. Гандзюк С.П. Весела логоритміка : методичний посібник. Нетішин, 2009. 85 с.

7. Горбачова Н. І. Актуальність проблеми індивідуально-диференційованого підходу в навчанні дітей із тяжкими вадами мовлення. *Логопед.* 2017. № 2. 47 с.

8. Дара С. Корекційні заняття з логопедії у дошкільних закладах. Частина І. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 335 с.

9. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах / за ред. А.М. Богуш. 2ге вид., допов. Київ : Слово, 2011. 704 с.

10. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник / за ред. А. М. Богуш. Київ : Вища шк., 2007. 542 с.

11. Завязун Т. В. Мовленнєвий розвиток дошкільників. Київ : Редакція

газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 112 с.

12. Захарченко В. Г. Мовленнєвий розвиток дошкільників у сюжетно-рольовій грі : навч.-метод. посіб. Київ : Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, 2001. 59 с.

13. Ізотова Е.С. «Логопедична діагностика дітей із дислалією». URL: https://www.defectologiya.pro/zhurnal/logopedicheskoe_obsledovanie_detej_s_dis laliej/ (дата звернення: 09.10.2024).

14. Інклюзивна освіта: теорія та практика: навчально-методичній посібник / за заг. Ред. С. П. Миронової. Кам‘янець-Подільський : Кам‘янець-Поділ. Нац. Ун-т ім. Івана Огієнка, 2014. Ч. 2. 184 с.

15. Квак О. В. Дидактична гра у процесі навчання та виховання мовленнєвої особистості дошкільників. *Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. С*ер. 17. Теорія і практика навчання та виховання : зб. наук. пр. Київ : НПУ, 2005. Вип. 2. 129 с.

16. Клочкова Ю.В. Особливості мовленнєвої корекції логопеда та вихователя для дітей старшого дошкільного віку з ФФНМ в умовах ДНЗ. *Молодий вчений.* 2018. № 4(2). 503 с.

17. Кляп М., Барна Х. Спеціальна та інклюзивна освіта: теорія, методика, практика : матеріали 9-ої Всеукр. наук.-практ. конф. 30-31 березня 2023 р. Умань : Візаві, 2023 р. 217 с.

18. Котломанітова Г. О. Упровадження логоритміки в інклюзивне освітнє середовище початкової школи. *Теоретична і дидактична філологія* : збірник наук. праць. Серія «Педагогіка». Переяслав-Хмельницький : 2018. 93 с.

19. Лабунська Н. Недорозвиток мовлення: корекція фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення дітей віком 4–6 років. *Дефектолог*. 2017. № 6. 46 с.

20. Логвинчук С.Л. Дидактичні ігри, вправи, творчі завдання: розвиток мовленнєвої компетентності дошкільників. Харків : Основа. 2012. 191 с.

21. Логопедична робота при дислалії: метод. рек. для студ. спец. «Дефектологія. Логопедія» / підгот. М. К. Шеремет. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 47 с.

22. Логопедія. Підручник. / за ред. М. К. Шеремет. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.

23. Логоритміка як корекція порушень звуко-складової структури слова в дітей віком дошкільного віку за умов мовної групи. електронний ресурс. URL: https://elmin.ru/uk/roof/logoritmika-kak-sredstvo-korrekcii-narusheniizvukoslogovoi.html (дата звернення: 09.10.2024).

24. Логопедична ритміка як засіб дитячого розвитку. URL: https://korektolog.com/logoritmikamnu/89-vykorys-loglrytmstat (дата звернення: 09.10.2024).

25. Малярчук А. Я. Виправлення вад мовлення : шиплячі звуки Щ, Ч, Ш, Житомир : навчальний посібник. Київ : Літера ЛТД, 2009. 128 с.

26. Марченко І.С. Діагностика фонетико-фонематичної системи дітей із ФФНМ. *Логопедія.* 2016. № 8. 57 с.

27. Марченко І.С. Спеціальна методика розвитку мовлення (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, вид. 3-є, перер. та доп. Київ : Видавничий дім «Слово» с.168, 184.

28. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. ред. Г.В. Бєлєнька, О.А. Паловіна, І.В. Кондратець; авт. кол.: Г.В. Бєлєнька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна, К.І. Волинець та ін. Київ : ТОВ «АКМЕ ГРУП», 2021. 568 с.

29. Мовчан Н. Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення : робота з дітьми старшої логопедичної групи. *Дефектолог.* 2015. № 7. 65 с.

30. Мозгова М. Паличка-виручалочка для розвитку мовлення: використання ігор під час розвитку мовлення дітей-логопатів. *Дитячий садок*.

2011. № 38. 67 с.

31. Мудрик А.В. Спілкування як чинник виховання школярів. Київ : Педагогіка, 1984. 112 с.

32. Найдич В.М., Конюк Л.І. Використання логоритмічних прийомів у корекційній роботі. *Логопед.* 2014. №3. С. 28–30

33. Омеляненко А.В. Роль мовленнєвої дидактичної гри у процесі навчання дошкільників. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* 2015. № 4. 204 с.

34. Орап М. О. Мовленнєва компетенція та мовленнєва діяльність у структурі мовленнєвого досвіду особистості. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія.* Харків, 2014. Вип. 48. С. 78–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2014_48_22 (дата звернення: 09.10.2024).

35. Основи дефектології та логопедія: навчально-методичний посібник / уклад. Л.Д. Бегас. Уман Овчиннікова Т.С., Федорович Л.О. Музика, ритм і співи в логопедичній роботі. Методичний посібник ля логопедів, учителів, вихователів і музикальних керівників загальноосвітніх і спеціальних навчальних закладів. За наук. ред. Л.О. Федорович. Кременчук : Християнська Зоря, 2009. 88 с.ь : Візаві, 2013. 123 с.

36. Пагута Т., Ілюк Л. Значення словника дошкільників на заняттях з логіко-математичного розвитку. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ.* 2020. Вип. 1 (23). 176 с.

37. Пінчук Ю. В. Основи методики виховання правильної вимови звука при дислалії. *Педагогіка та методика спеціальні* : зб. наук. праць. 2000. 106 с.

38. Програма логопедичної ритміки для дітей старшої групи із ЗНМ. Блог Лілії Литвинович. URL: http://ped-kopilka.com.ua/blogs/litvinovichlilia/programa-po-logopedicheskoi-ritmike.html (дата звернення: 09.10.2024).

39. Рібцун Ю. В. До питання диференційованої діагностики дислалії та

мінімальних проявів дизартрії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2012. Вип. 21. 356 с.

40. Рібцун Ю. В. Сходинками правильного мовлення: навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 240 с.

41. Рібцун Ю.В. Понятійно-термінологічний словник. Логопедія. Логопсихологія : довідкове видання. Київ : ІСПП, 2022. 254 с.

42. Рібцун Ю.В. Про фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення у дітей: попередження та подолання. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання.* 2012. № 2. 184 с.

43. Савіна Л. П. Пальчикова гімнастика для розвитку мовлення дошкільнят: посіб. для батьків і педагогів: Програма навчання в дит. Садку. Київ : Школа, 2001. 48 с.

44. Савінова Н. В., Корнієнко І. В., Берегова М.І. Викладання курсу «Логопедія» студентам спеціальності «Спеціальна освіта» : навчально-методичний посібник. Миколаїв. 2020. 229 с.

45. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. Київ, 1992. 180 с.

46. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії / укл. В.В.Тищенко, Є.Ю.Линдіна. Київ : «Видавничий дім Дмитра Бураго», 2015. 308 с.

47. Стеблюк С.В. Формування професійної компетентності у майбутніх фахівців спеціальної освіти. *Зб. тез доповідей І наук.-практ. інтернет-конф. з міжнародною участю, 20-21 жовтня 2022 р*. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2022. 196 с.

48. Сухар В. Л. Логоритмічні заняття в ДНЗ. 5-6 років. Харків : Вид-во «Ранок», 2011. 160 с.

49. Ткачова Л. Розвиваймо фонематичний слух дитини : мовні ігри та вправи. *Дошкіл. виховання.* 2008. № 3. 96 с.

50. Федорович Л. О. Артикуляційна гімнастика. Методичні рекомендації

для логопедів, учителів і вихователів загальноосвітніх і спеціальних навчальних закладів. Кременчук : Християнська Зоря, 2008. 74 с

51. Федорович Л.О., Пищалка Я.О. Конспекти логоритмічних занять із дітьми дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС»ЛТД, 2009. 288 с.

52. Федорович Л.О. Формування правильної вимови у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : методичні рекомендації та дидактичні матеріали для логопедів шкіл і дитячих садків, учителів і вихователів загальноосвітніх і спеціальних освітніх закладів та батьків. Кременчук : Християнська Зоря, 2011. 348 с.

53. Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринолалія: навч. посіб. / уклад. М. К. Шеремет та ін. 2-ге вид., зм. і доп. Київ : КНТ, 2008. 380 с.

54. Хрестоматія з логопедії: навчальний посібник / за ред. М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. Київ : Літера ЛТД, 2006. 360 с.

55. Чеснокова Л.В.,Золотарьова О.І. Заняття з логоритміки для дітей із вадами мовлення. Харків : Видавнича група «Основа», 2017. 160 с.

56. Шеремат М.К. Логопедія. Підручник. Третє видання, перероблене та доповнене. Київ : Видавничий Дім «Слово, 2014. 376 с.

57. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. 160 с.

58. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Київ : «Центр учбової літератури», 2016. 248 с.

59. Шеремет М.К. Логопедія: підручник. Вид. 3-тє, переробл. та допов. Київ : Видавничий Дім «Слово, 2014. 376 с.

60. Школьник С. Я. Мовні віршовані ігри та вправи з музичним супроводом для дітей, що мають вади мовлення. Харків, 1999. 71 с.

61. Шостак О. Логоритміка як засіб корекції ЗНМ у молодших школярів.

Актуальні питання гуманітарних наук. 2022 Вип. 52. 345 с.

62. Щербакова Н.А. Від музики до рухв і мови. Київ : Гном, 2001.

ДОДАТКИ

Додаток А

Конспект логоритмічного заняття

Тема «Іграшки»

І. Крокування (маршування,перешиковування, ходьба навшпиньки та легкий біг)

- Добрий день,діти! Сьогодні ми рушаємо, до країни іграшок. Увага наша подорож починається!

ІІ Музично-ритмічні рухи та вправи

1. Вправа на увагу та розвиток чуття ритму

№	Назва гри	Хід гри
1.	«Знайомство з ритмами»	Дорослий показує іграшку і каже, як вона "звучить". Наприклад: – Машинка: "біп-біп, брум-брум" (два коротких звуки, два довгих). – М'яч: "тук-тук-тук" (три однакових удари). – Звірятко: "ау-у-у" (один довгий звук). Дитина уважно слухає і повторює ритм плесканням, тупанням або ударами по барабану/столу.
2.	«Вгадай іграшку»	Дорослий відтворює ритм без показу іграшки. Дитина має вгадати, яка іграшка "звучить".
3.	«Додавання слів»	Після освоєння ритму діти додають до нього коротку фразу, пов'язану з іграшкою. Наприклад: Машинка: "Їде машина, швидко-швидко". М'яч: "М'ячик стриб-стриб-стриб".

		Ритм повторюється з одночасним проговорюванням.
4.	«Гра в команді»	Кожна дитина обирає іграшку і її ритм. По черзі кожен демонструє свій ритм, а вся група повторює. Наприкінці створюється "оркестр іграшок": усі діти разом виконують свої ритми у визначеній послідовності.

2. Вправа на регулювання м’язового тонусу

№	Назва гри	Хід гри
1.	Релаксація — «Ведмедик спить»	Діти уявляють, що вони ведмедики, які сплять. Лягають на килимок, розслаблюють руки, ноги, шию, закривають очі. Дорослий говорить спокійним голосом: "Ведмедик спить у своїй хатинці. Йому тепло, затишно. Всі його лапки відпочивають." Через кілька секунд дорослий додає: "Ведмедик прокидається, повільно потягується. Простягає лапки вперед, назад. А тепер він сідає і дивиться навколо."
2.	Активізація — «М'ячик стрибає»	Діти уявляють, що вони м'ячики. Починають виконувати легкі стрибки на місці. "М'ячик спочатку стрибає повільно, потім швидше, швидше, а тепер зупиняється і тихо котиться по землі."
3.	Робота з руками — «Машинка їде»	Діти сідають за "кермо". Імітують обертання руля, стискаючи і розслабляючи руки. "Машинка їде спочатку повільно (рухи повільні), потім швидше (рухи інтенсивні), а тепер вона

		зупиняється — ручки розслабляються."
4.	Дрібна моторика — «Лялька одягається»	Уявіть, що ви одягаєте ляльку. Виконуйте рухи пальцями: застібаєте ґудзики, зав’язуєте бантики, розправляєте плаття. "Тепер лялька готова йти на прогулянку. Ваша лялька одягнена, а ваші пальчики стали вправними!"
5.	Завершення — «Ведмедик лягає спати знову»	Діти знову лягають на килимок, закривають очі, розслаблюються. Дорослий говорить: "Наш ведмедик втомився після ігор. Він знову лежить у своїй хатинці, розслабляє лапки і засинає."

3. Вправа-пісенька з рухами

№	Слова пісні	Рухи до пісні
1.	Чух-чух-чух, наш потяг їде, Тук-тук-тук, він стукає завжди. Дзінь-дзінь-дзінь, дзвінок лунає, Потяг діток всіх збирає! Приспів: Хей-хо, їдемо разом, Ручки вгору, плеснем разом! Хей-хо, потяг вперед, Кожен рухатися рад!	"Чух-чух-чух" — діти імітують обертання "коліс" потяга, виконуючи кругові рухи руками перед собою. "Тук-тук-тук" — легке тупання ногами в такт. "Дзінь-дзінь-дзінь" — імітують дзвоник, потягуючи руку вгору, ніби дзвонять. "Потяг діток всіх збирає" — показують руками, як потяг "збирає" вагончики (розводять руки в сторони і "тягнуть" до себе). Приспів: "Хей-хо" — махають руками вгору. "Ручки вгору, плеснем разом" —

		піднімають руки і плескають. "Потяг вперед" — роблять кроки вперед, імітуючи рух потяга. "Кожен рухатися рад" — кружляють на місці, махаючи руками.

4. Дихальна вправа

№	Етапи	Хід завдання
1.	Вправа "Тихий вітерець"	Діти роблять глибокий вдих носом. На видиху тихо "співають" звук с-с-с, ніби дують як легенький вітер. Завдання — видихати рівномірно і тримати звук якомога довше.
2.	Вправа "Сильний вітер"	Діти уявляють, що вітер посилився. Після вдиху носом на видиху вимовляють звук ф-ф-ф, імітуючи подув сильного вітру.
3.	Вправа "Вітерець співає мелодію"	Логопед пропонує дітям на видиху вимовляти протяжний голосний звук (на вибір): а-а-а — теплий вітерець. у-у-у — холодний вітерець. о-о-о — вітер перед дощем. Діти співають звуки, намагаючись тримати їх рівними і тривалими.
4.	Ускладнення	Поєднання звуків: спочатку с-с-с, потім переходять на а-а-а. Додавання рухів: піднімання рук на вдиху, опускання на видиху.

		Вимовляння складів: са-са-са, фа-фа-фа, підтримуючи чіткість артикуляції.
5.	Завершення	Спокійний вдих-видих із розслабленням. Логопед каже: "Вітерець заспокоївся і тепер тихо відпочиває".

Декларація академічної доброчесності

здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Вальцер І.О., студентка 2 курсу, заочної форми здобуття освіти, факультету соціальної педагогіки та психології, спеціальності 016 «Логопедія», адреса електронної пошти valtserira@gmail.com, підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему: «Корекція мовлення дітей середнього дошкільного віку з дислалією засобами логоритміки», відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

_____ Вальцер І. О.

_____ Татьянчикова І. В.